

OPERA MORALIA

S. ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO

DOCTORIS ECCLESIAE

II.

OPERA MORALIA
SANCTI ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO
DOCTORIS ECCLESIAE

II.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO NOVA

CUM ANTIQVIS EDITIONIBUS DILIGENTER COLLATA
IN SINGULIS AUCTORUM ALLEGATIONIBUS RECOGNITA
NOTISQUE CRITICIS ET COMMENTARIIS ILLUSTRATA

CURA ET STUDIO

P. LEONARDI GAUDÉ

E CONGREGATIONE SANCTISSIMI REDEMPTORIS

TOMUS SECUNDUS

COMPLECTENS

TRACTATUS DE SEPTIMO ET OCTAVO DECALOGI PRAECEPTIS,
DE PRAECEPTIS ECCLESIAE,
DE STATIBUS PARTICULARIBUS, DE ACTIBUS HUMANIS ET DE PECCATIS

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA VATICANA

MDCCCXVII

*Editio photomechanica
Sumptibus CsaR. 1953*

APPROBATIO

Libentissime annuimus ut operis inscripti: „*Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio Doctoris Ecclesiae Theologia Moralis, editio nova, cum antiquis editionibus diligenter collata, in singulis auctorum allegationibus recognita notisque criticis et commentariis illustrata, cura et studio P. Leonardi Gaudé e Congregatione Sanctissimi Redemptoris*“ fiat reeditio arte photomechanica.

Romae, ad S. Alfonsi, die 5 maii 1953.

LEONARDUS BUYS
*Congregationis Ssmi Redemptoris
Superior Generalis et Rector Maior*

IMPRIMATUR:
Curia episc. Seccovien.

Nr. 3287.

Graecii, die 23 Junii 1953.

† FERDINANDUS

LIBER TERTIUS

DE PRAECEPTIS DECALOGI ET ECCLESIAE.

(SEQUITUR).

TRACTATUS QUINTUS

DE SEPTIMO PRAECEPTO NON FURTUM FACIES

« Cum hoc prohibeatur omnis injusta
« damnificatio in bonis proximi, quae fit
« 1° per furtum et rapinam; 2° per omis-
« sionem reparationis damni illati; 3° per
« iniquitatem contractuum: - de his tri-
« bus hic agendum ».

Antequam aggrediamur tres hos per-
difficiles sequentes Tractatus de *Furto*,
Restitutione et *Contractibus*; ad melius
intelligenda ea quae dicentur, aliqua ge-
neralia de *Justitia et Jure* expedit prae-
notare.

TRACTATUS PRAEAMBULUS

De Justitia et Jure.

486. *Qualiter dividatur justitia, et qualiter jus.* — 487. *Quid sit dominium et ususfructus.* — 488. *Quot sint peculia filiorumfamilias.* — 489. *Quae sint bona uxorum.* — 490. *Quot bona clericorum. Et praesertim, 1. Quae sint patrimonialia. 2. Quae industrialia. 3. Quae parsimonialia. 4. Quae ecclesiastica.* — 491. *De his quaer. 1. An clericus teneatur neces- sario pauperibus succurrere. - Qu. 2. Qui veniant nomine pauperum. - Qu. 3. An prae- ferendi pauperes loci. - Qu. 4. An superflua possint reservari. - Qu. 5. An clericus habens sua possit vivere ex bonis beneficii. - Qu. 6. An etiam pensionarii teneantur superflua erogare in usus pios. - 492. Qu. 7. An beneficiarii male expendentibus redditus, teneantur ad restitutionem. - Qu. 8. An peccent graviter, qui dono accipiunt superflua a beneficiario. — 493. Quot modis acquiratur dominium: I°. Occupatione. — 494. II°. Nativitate. — 495. III°. Alluvione. — 496. IV°. Specificatione. — 497. V°. Accessione. — 498. VI°. Confusione vel Commixtione. — 499. *An idem quod currit in mixtione pecuniae, currat aliarum rerum.* — 500. VII°. Aedificatione. — 501. VIII°. Plantatione. — 502. IX°. Perceptione fructuum. — 503. X°. Traditione. — 504. *De Praescriptione et conditionibus requisitis ad praescribendum. Et 1. De bona fide. — 505. 2. De titulo justo; et an sufficiat titulus coloratus vel existimatus. — 506. 3. De continuata possessione, et de tempore requisito ad praescribendum (usque ad n. 510). — 511. Quando praescriptio interrumpatur. — 512. An haeres possessoris malae fidei possit praescribere. (Sed vide etiam n. 516). — 513. An possit praescribi libertas a solvendo debito aut multa. — 514. Quibus detur restitutio in integrum circa bona praescripta. — 515. 4ª conditio ad praescribendum est, ut res sit apta praescribi. — 516. Decisio quatuor Aularum, facta Neapoli circa praescriptiones. — 517. An in conscientia res praescripta possit retineri, etiam ubi lex praescriptionis non viget.**

Justitia,
quotuplex.

486. - JUSTITIA dividitur communiter
in legalem, distributivam et commutativam. — *Legalis* respicit jura legum et poenas. *Distributiva* respicit personarum merita, quoad praemia et honores. *Commutativa* autem respicit aequalitatem valoris rerum, juxta hominum aestimationem: ut tantum domino reddatur, quantum ab eo surreptum, vel quantum damni ei illatum est.

Jus autem dividitur in *jus in re* et in *jus ad rem*.

Jus, quo-
tuplex.

Jus in re est, quando res ipsa habetur obligata; et ideo tribuit rei vindicationem, seu actionem in rem ipsam, v. gr. venditor, qui tradidit rem, actionem in ipsam rem habet pro pretio; beneficiarius, per collationem habet jus in beneficiis; et similia. — *Jus autem ad rem* est, quando res nondum est obligata, sed tantum jus

habetur ad eam acquirendam. Ideo jus ad rem tribuit tantum actionem personalem contra impediendam acquisitionem rei.

Dominium. 487. - Deinde jus in re dividitur in *dominium* et *usumfructum*.

Dominium aliud est *jurisdictionis* erga subditos: ut habet pater erga filios, episcopus erga dioecesanos, etc.; aliud, *proprietas* erga res, sive servitutes. - Item, *dominium* aliud est *directum*, ut habet princeps in feudis, et dominus in praedio dato ad emphyteusim; aliud est *utile*, quod habet feudatarius et emphyteuta.

Ususfructus autem est jus utendi et fruendi aliqua re, fructus ex ea percipiendo. - Hic notandum, ab usufructuario differre *usuarium*: qui alicujus rei usum habet, v. gr. horti, ex quo colligere

¹ L. *Plenum*, ff. de usu, etc.

488. - ^{a)} Quae hic dicuntur a S. Alphonso de bonis filiorumfamilias, dicuntur secundum jura antiqua; sed ex novis codicibus, bona filiorumfamilias generatim dividuntur in duplicem classem. Prior comprehendit bona, labore aut separata industria a filiis comparata, vel quae ipsis donantur cum expressa conditione, ut eorum usufructus non obveniat parentibus. Posterior omnia alia bona complectitur quae filiis obveniunt, v. g. donatione vel alio simili titulo.

Porro in jure hodierno sedulo distinguitur *dominium directum*, administratio et usufructus. - *Dominium directum* omnium bonorum, quae justo titulo filiis obveniunt, pertinet ad eos, licet minores sint nec emancipati, cum talis dominii sint capaces. Justus titulus est donatio, haereditas, industria separata, etc. - *Administratio* omnium bonorum est penes patrem vel tutorem, qui filiorum incapacitatem vel imperitiam supplere debet, donec ipsi majorenes vel emancipati sint. Majorenes obtinent plenam; emancipati autem, restrictam bonorum suorum administrationem. - *Ususfructus* competit vel filiis vel genitoribus, prout jus positivum statuit. Jam vero,

In GALLIA (Cod. civ., 384-387), usufructus generatim pertinet ad patrem (vel, eo defuncto, ad matrem in viduitate permanentem), usque ad filiorum emancipationem vel annum 18^m completum. Ex proventibus tamen debet proles, pro conditione sua, ali et educari. - Diximus *generatim*, quia excipiuntur: 1° bona quae filii proprio labore separatave industria sibi comparant; 2° bona quae ipsis donantur sub expressa conditione, ut eorum usufructus non obveniat parentibus.

In HISPANIA, usufructus generatim patri (vel matri patriam potestatem habenti) con-

potest fructus pro sua familia et suis hospitiibus; non autem potest illos alienare¹. Ita pariter habens domus usum, potest eam habitare, sed non locare, nec alteri concedere usum, si ipse eam non habitet. Notandum praeterea, quod *usufructuario* incumbit solvere expensas pro fructuum perceptione, et tributa seu collectas super rem impositas, ut ex l. *Hactenus*, ff. de *usufructu*. Deinde tenetur rem bene colere, arbores mortuas substituere. Ad magnas autem expensas non tenetur ipse, sed proprietarius.

488. - **FILIUSFAMILIAS** *dominium* habet *peculii* *castrensis* et *quasi-castrensis*. - In quo notandum, quod *peculium* filiorumfamilias quadruplex est: *castrense*, *quasi-castrense*, *profectitium* et *adventitium*^{a)}.

ceditur. Excipiuntur bona quae filiis, ut eorum educationi inserviant, dantur. Item bona quae filii industria separata acquirunt, si de patris consensu propriis expensis extra domum paternam vivant.

In ITALIA (Cod., 224, 239), usufructus conceditur patri, vel matri habenti patriam auctoritatem, donec filii sint majorenes vel emancipati. Amittitur ab alterutro parente qui, post mortem compartis, ad novas nuptias convolat. Parentes fructuarii tenentur procurare proli talem educationem, quae ejus fortunae et conditioni sit consentanea. - Excipiuntur: 1° bona quae filii proprio labore et separata industria sibi acquirunt; 2° bona quae ipsis donantur cum adnexa conditione, ut parentes usufructum non percipiant; 3° bona quae ipsis, juxta legis dispositionem, dissentiente patre, obveniunt.

In AUSTRIA (Cod., 149-195), usufructus competit filiis etiam minorennibus et non emancipatis, deductis tamen educationis expensis. Et licet suorum bonorum administrationem filius nondum emancipatus non habeat, libere tamen (ideoque et valide, si aliunde nihil obstet) disponere potest: 1° de bonis propria industria acquisitis, modo ipse a parentibus non accipiat alimenta; 2° de bonis quae ejus usui tribuuntur, modo sit puer.

In GERMANIA (Cod., 1649), jus novum distinguit bona filiorumfamilias in libera et non libera. - *Libera* dicuntur: 1° quae filii proprio labore et separata industria sibi comparant; 2° quae dono acceperunt, exclusis parentibus ab usufructu; 3° quae, parce vivendo, seposuerunt ex bonis, quae erant ipsis extra paternam domum viventibus, ad victum in plenam potestatem concessa. - *Non libera* dicuntur cetera omnia. Horum usufructum

Ad quid tenetur usufructuarius.

Dominium filiifamilias.

Peculium castrense.

Peculium quasi-castrense.

Filius habet plenum dominium utriusque.

Et I^o *Castrense* dicuntur bona illa quae filius acquirat in castris et in militia: sive haec sint debita, ut stipendia; sive haec sint acquisita per donationem a praefectis militiae, vel a parentibus aut ab aliis occasione militiae: ut Lessius¹, Lugo².

II° *Quasi-castrense* dicuntur bona quae filius acquirat in officiis publicis: iudicis, advocati, lectoris, medici, etc.

Istorum duorum *peculiorum* pertinet ad filium plenum jus quoad proprietatem et usumfructum. Et hoc, etiamsi merces exigatur a privatis. Lugo³ cum Silvestro, Molina, etc. Idem ait Lugo⁴ cum Navarro, Molina, de notariis, sive publicarum causarum, sive privatorum contractuum. - Pro aliis vero artificibus, etsi publico inserviant, eorum tamen merces non pertinet ad *peculium quasi-castrense*. Excipit tamen Sanchez, apud Lugo⁵, architectos principis vel communitatis.

Omnia autem bona donata intuitu exercitii praedictorum officiorum sunt *quasi-castrensia*. Lugo⁶. - Hujusmodi adhuc sunt omnia quae acquiruntur a filiofamilias ex officio clericali: ex Authent. *Presbyteros 6, C. de episc. et cler.* Immo idem dicitur de omnibus quae clerico adveniunt ex quocumque titulo^{b)}. Lugo⁷ cum Molina, Sanchez et communi. Hocque recte dicit Lugo⁸, contra aliquos, de clericis etiam tonsuratis: cum textus citatus exprimat etiam cantores.

¹ Lib. 2, cap. 4, n. 7. - ² De Just. et Jure, disp. 5, n. 15. - ³ Loc. cit., n. 16. - *Silvest.*, v. *Peculium I*, qu. 10. - *Molina*, de Just. et Jure, tr. 2, disp. 231, n. 2. - ⁴ Loc. cit., n. 17. - *Navar.*, Man., cap. 17, n. 142. - *Molina*, loc. cit., n. 2. - *Sanch.*, Consil., lib. 1, cap. 2, dub. 3, num. 14. - ⁵ Loc. cit., n. 18. - ⁶ Loc. cit., n. 19. - ⁷ Loc. cit., n. 21. - *Molina*, loc. cit., disp. 231, n. 4. - *Sanch.*, Decal., lib. 7,

habet pater, usque ad tempus, quo filius e potestate paterna excedit. - Usufructus bonorum liberorum competit filio; administratio vero, patri, vel tertio cui eam bonorum auctor commisit.

In ANGLIA usufructus pertinet ad filios. Utrum vero educationis expensae ex bonis patris, aut ex bonis filiorum refundi debeant, solent tribunalia, pro casu adjunctis, decidere.

^{b)} *Idem dicitur*, scilicet et clarius: Omnia quae respectu laicorum adventitia forent, fiunt quasi-castrensia clerico, si post clericatum acquirantur; et ita loquuntur Molina et Sanchez *locis citatis*.

^{c)} Silvester, v. *Peculium I*, qu. 1 et qu. 12,

III° *Peculium autem profectitium* sunt bona quae proficiscuntur de rebus paternis, et filius lucratur in ipsis negotiando. - *Peculium* hoc totum pertinet ad patrem quoad fructum et proprietatem.

Etiam dicuntur bona *profectitia* illa quae donantur filio intuitu patris. Secus vero, si donantur filio intuitu suipsius; etsi occasione patris filius cognitus sit a donante. Lugo⁹. - In dubio autem, an aliquid sit donatum intuitu patris vel filii, erit totum filii, si ipse bona fide inceperit possidere; alias, dividendum pro rata dubii.

Bona vero donata filio a patre in patrimonio, ad suscipiendos Ordines sacros, non sunt numeranda inter *profectitia*. Sed bene sunt conferenda cum aliis fratribus, cum ille haereditatis portionem exposcit; ut Lugo¹⁰ cum Molina, et ut dicemus n. 956.

Dubium fit I^o. *An quod lucratur filius ex bonis paternis, sit totum et semper profectitium?*

Affirmant Silvester^{c)}, Azor^{c)}, etc., apud Lugo¹¹. - Dicunt vero Gomez, Bartolus, Tabiena, Angelus, etc.¹², esse partim *profectitium*, partim *adventitium*. - Lugo autem cum Molina tenet esse *profectitium*, si filius nomine patris negotiatur; *adventitium* vero, si nomine suo, puta, si ipse furatus sit pecuniam a patre, vel si pecunia otiosa erat apud patrem. Certum autem est, ut docet Lugo^{d)}, quod si filius

cap. 13, n. 31. - ⁹ Loc. cit., n. 22. - ¹⁰ Loc. cit., n. 37. - ¹¹ Loc. cit., n. 37, v. f. - *Molina*, loc. cit., disp. 233, n. 2. - ¹² De Just. et Jure, disp. 5, n. 40. - *Anton. Gomez*, in leg. Tauri 29, num. 24. - *Bartolus*, in leg. *Cum oportet*, C. de bonis quae liberis, etc. - *Tabiena*, v. *Peculium*, n. 18. - *Angel.*, v. *Peculium*, n. 11. - ¹³ Ap. Lugo, loc. cit., n. 40. - *Lugo*, loc. cit., n. 40. - *Molina*, tr. 2, disp. 234, n. 3 et 9.

affirmat quidem, sed casu dumtaxat quo filius sub patris potestate sit. - Azor pariter, *part. 2, lib. 2, cap. 23, qu. 6*, affirmat, si filius cum suis parentibus habitet eorumque bonis sustentetur; secus, si non sit sub patris potestate, aut commoretur extra paternam domum, nec alatur a parentibus, et opera sua atque industria lucrificat.

^{d)} Lugo, *loc. cit.*, n. 40, ita loquitur: « Certum imprimis videtur, inquit, si filius extra patris domum habitans, propria negotiatione et industria acquirat, id *adventitium* esse, non *profectitium*. Idem est si in domo patris, non tamen ex rebus aut circa res patris, sed diversa negotiatione acquirat ».

Peculium profectitium pertinet ad patrem.

Quid de bonis datis ad recipiendos ordines.

Lucrum filii ex bonis paternis, modo profectitium, modo adventitium.

Ususfructus differat ab usu.

negotietur extra domum patris ex aliis bonis quam paternis, lucrum non erit profectitium. — In dubio tamen, an lucrum provenerit ex bonis patris vel alterius; tum tantum profectitium praesumitur, cum filius administrabat bona paterna. Lugo¹ cum Gomez, Bartolo^e), etc.

Dubium fit 2°. *An filius, pro labore praestito in beneficium patris, possit stipendium exigere?*

Affirmant Navarrus, Lessius, Angelus^f), Lopez^f), apud Sanchez²; et probabile putant Laymann³ et Busenbaum (infra, n. 544). Negant vero Molina et alii plures, cum Sanchez⁴ et Croix⁵. — Recte autem distinguit Lugo⁶, et ait quod si filius extra domum patris habitet, nec a patre alatur, id quod lucratur est adventitium; profectitium vero, si in domo paterna degat et a patre alatur, necnon obsequia illa sint patri debita: quae si tamen excedant, bene potest filius petere stipendium.

Sed hic Dubium fit 3°. *Utrum, si praedicta obsequia fuerint excedentia, et filius non petierit stipendium, praesumatur illud remisisse?*

Omnino affirmant Molina⁷ et Sanchez⁸; quia hoc praestat bono communi, ut inter parentes et filios frequentia iurgia vitentur. — Sed probabilius docet Lugo⁹ cum Navarro, Lessio, Angelo⁸), etc. (ut supra), quod, si filius potens non petat, rationabiliter remisisse censeatur. Secus, si renuat poscere ex paterna reverentia; debet tamen eo casu detrahare alimenta a patre percepta. Vide etiam dicenda n. 544, in fine.

¹ Disp. 5, n. 41. - Gomez, in leg. Tauri 29, n. 24. - Navarr., Man., cap. 17, n. 144. - Less., lib. 2, cap. 12, n. 80 et 81. - ² Consil., lib. 1, cap. 2, dub. 8, n. 1; cfr. dub. 9, n. 2 et seqq. - ³ Lib. 3, tr. 4, cap. 8, n. 6. - Molina, disp. 234, n. 7 et 8. - ⁴ Loc. cit., dub. 8, n. 2. - ⁵ Lib. 3, part. 1, n. 1034. - ⁶ Loc. cit., n. 42. - ⁷ Loc. cit., n. 7. - ⁸ Loc.

^e) Bartolus, *Tract. de duobus fratrib.*, n. 4, minus accurate a Gomez allegatur; dicit enim dumtaxat, veram sibi videri sententiam, « ut ex praesumptionibus iudicetur esse profectitium vel adventitium ».

^f) Angelus et Gregorius Lopez a Sanchez allegantur, non quasi hanc sententiam diserte teneant, sed similem dumtaxat, in quantum docent lucrum acquisitum a filio ex pecunia vel

IV°. Peculium tandem *adventitium* sunt bona quae filiofamilias proveniunt aliunde quam ex bonis paternis vel intuitu patris acquisitis. — Horum bonorum filius proprietatem habet; pater vero acquirit usumfructum, etiamsi sint bona majoratus. Lugo¹⁰.

Quandoque tamen filius etiam talem usumfructum acquirit; nempe 1°. Quando praecise ususfructus donatur filio, vel donatur aliquid filio, patre contradicente. 2°. Si filius una cum patre succedit in haereditate fratris vel sororis. Ita Lessius¹¹ et Lugo¹² cum aliis. 3°. Addit Lugo¹³, si filius accipit dotem, patre non se obligante. (Vide alia apud Lugo). — Exceptis autem his casibus, filius de bonis adventitiis non potest disponere sine consensu patris, nec testari, etiam cum suo consensu, nisi ad pias causas, ex cap. *Licet 4, de sepult., in 6°*. — Potest tamen universe testari de castrensi peculio, ut *ibid.*

Ususfructus autem peculii adventitii erit patris, quamdiu vivit, etiamsi filius exierit a patria potestate. — Nisi filius electus sit ad episcopatum vel ad magnam dignitatem, scilicet, si fiat cardinalis, praefectus urbis majoris, consiliarius regius, magister militum. Tunc enim totus ususfructus pertinet ad filium: ut Lugo¹⁴, Salmant.¹⁵, Holzmann¹⁶.

Si vero pater emancipet filium, dimidia pars ususfructus erit patris, et dimidia filii. Lugo¹⁷ et Holzmann¹⁸. Hoc intellegitur tamen, si emancipatio fuerit voluntaria patris. — Nam, si filius emancipetur ratione matrimonii, ex jure hispano tunc ususfructus erit totus filii: si vero ratione

cit., dub. 8, n. 2 cum n. 4. - ⁹ Loc. cit., n. 43. - Navarr., Man., cap. 17, n. 144 et 148. - Less., loc. cit., n. 80 et 81. - ¹⁰ De Just. et Jure, disp. 5, n. 30. - ¹¹ Lib. 2, cap. 4, n. 9 et seqq. - ¹² Loc. cit., n. 23. - ¹³ Loc. cit., n. 23. - ¹⁴ Loc. cit., n. 24. - ¹⁵ Tr. 12, de Just. et Jure, cap. 2, n. 128. - ¹⁶ De Jure et Just., n. 274. - ¹⁷ Loc. cit., n. 24. - ¹⁸ Loc. cit.

fundo patris, partim esse profectitium, partim vero adventitium, ratione scilicet operis a filio praestiti. Et hoc revera dicunt Angelus, v. *Peculium*, n. 11, et Gregorius Lopez, *part. 4, tit. 17, l. 5, v. Con los bienes*; Lopez tamen sententiam suam limitat: nisi filius nomine patris negotietur.

⁸) Angelus, *loc. cit.*, hoc non habet; sed vide notam superiorem.

Filius habet nudum dominium adventitii.

Quandoque etiam usumfructum.

Generatim ususfructus est pennis patrem. Exemptiones.

Quid, si pater emancipet filium.

status religiosi a filio assumpti, ususfructus erit totus patris. — Lugo¹.

Hic notandum 1°. Quod si pater permittat filio discedere a sua domo, non censetur remittere praedictum usumfructum: nisi filius dimittatur ad quaerendum sibi victum; vel nisi filius, vidente et tacente patre, fructus expendat: ut Lugo². — Notandum 2°. Quod si bona sint usu consumptibilia, tunc pater potest de illis disponere, cum obligatione reddendi filio tantumdem. Lugo³ et Molina^h).

¹ Disp. 5, n. 24. - ² Loc. cit., n. 27, ex l. *Cum oportet*, C. de bonis quae liberis. - ³ De Just. et Jure, disp. 5,

^h) Molina, *tr. 2, disp. 7, n. 10 et 11*, de usufructuario in generali loquitur, quem dicit debere postea rerum consumptibilium aestimationem reddere. Quae quidem, et merito, Lugo applicat praesenti casui.

489. - ^a) Ea quae S. Alphonsus docet de bonis uxorum valebant juxta jus antiquum; sed in praesenti, jure diversarum nationum alia sancita sunt.

Et quidem: Jus GALLICUM (Cod. civ., 1387-1581) concedit sponsis, ante matrimonium, facultatem faciendi quoad bona sua, omnes quas voluerint pactiones, dummodo hae pactiones fiant coram publico notario, nec bonis moribus aut legibus, aut paterna maritalive auctoritati adversentur. Quodsi hujusmodi pactio fieri praetermittatur, sponsi censentur inire communitatem legale. — Jam vero: I. COMMUNITAS LEGALIS sic se habet: 1°. *Propria* cuique conjugi manent bona immobilia acquisita ante nuptias, vel postea ex donatione aut successione obvenientia. Propria vero uxoris bona fiunt quasi-dotalia, et solus maritus habet eorum usumfructum et administrationem; ita tamen, ut sine consensu uxoris ea alienare non possit. — 2°. *Communia* evadunt tum bona mobilia ante matrimonium possessa, tum fructus immobilium alique redditus, tum etiam immobilia in matrimonio ex bonis vel ratione communitatis acquisita. Potest maritus haec bona absque uxoris consensu alienare, oppignerare, etc. De immobilibus tamen, vel de mobilibus universalitate aut quotitate, non potest disponere titulo gratuito. — Dissoluta communitate, *bona et onera* dividuntur in duas partes, nisi uxor ejusve haeredes maluerint bonis renuntiare, atque ita ab oneribus se eximere. — II. Per PACTUM CONJUGALE constitui potest: 1°. Regimen communitatis *conventionalis*, quo extenditur vel restringitur, respectu bonorum, communitas legalis. — 2°. Regimen *excludens communitatem* (at sine separatione) quo scilicet omnia bona uxoris fiunt quasi-dotalia, et traduntur marito in usum et in administrationem, abs-

489. - Bona UXORIS alia sunt *dotalia*; alia *paraphernalia*, quae sunt res quas uxor attulit vel sibi reservavit ultra dotem^a). — Bonorum *paraphernalium* uxor habet plenum dominium et usum⁴. Bonorum autem *dotalium* proprietatem spectat ad uxorem; ususfructus vero et plena administratio ad maritum⁵. Hinc uxor, post mortem viri, omnibus creditoribus personalibus praefertur. Et adhuc vivente viro, si ipse vergit ad inopiam, potest uxor dotem repetere⁶.

n. 35. - ⁴ L. 8 *Hac lege*, C. de pactis. - ⁵ L. 1 *Dotis causa* et l. 2 *Reipublicae*, ff. de jure dotium. - ⁶ Ex ead. leg. 2.

que alienandi facultate. — 3°. Regimen *separationis*, quo omnia uxoris bona fiunt quasi-paraphernalia; uxor enim retinet usum et administrationem omnium suorum bonorum, nec confert ad onera matrimonii nisi tertiam partem suorum reddituum ad normam juris, vel aliam summam hancque determinatam, cujus plenum dominium in maritum transfertur. — 4°. Regimen *dotale*, quo dos stricte talis constituitur, fere ut in jure Romano. — *Notetur*: 1°. Nullum est regimen, in quo uxor sit penitus independens a marito; nullum scilicet, in quo possit alienare sua bona immobilia, aut se sistere in iudicio civili, sine mariti vel iudicis auctoritate. Potest tamen, marito etiam invito, testamentum facere. — 2°. In contractu antenuptiali, possunt sponsi mutuo a se, vel ab aliis, quasdam accipere donationes, quae post nuptias lege prohibentur.

Jus ITALICUM (Cod., 1378-1446) haec habet sibi propria: 1°. Dos generatim constituitur juxta regulas juris Romani. Haec futura etiam sponsae bona complecti potest; sed post initum matrimonium, non potest amplius a conjugibus nec constitui nec augeri. — 2°. Possunt sponsi ante nuptias inire communitatem, non quidem bonorum, sed fructuum ex ipsis bonis sive mobilibus sive immobilibus, sive praesentibus, sive futuris provenientium. Sed non potest illa societas comprehendere debita et credita existentia ante conjugium. In ceteris, jus Italicum cum Gallico satis concordat.

Jus HISPANICUM (Cod., 315 et seqq.): dos constitui potest, sicut in jure Romano; item bona paraphernalia. Seclusa autem (quae institui potest) pactione antenuptiali, viget communitas legalis, sicut in jure Gallico. Dissoluta communitate, restitui prius debent dos et paraphernalia, dein solvi debita communita.

Jus AUSTRIACUM (Cod. 1217-1266): bona uxorum iisdem fere regulis subjiciuntur ac in jure Romano. — Haec solum notanda sunt: 1°. Communitas bonorum statui potest, sive ante sive post initum matrimonium, sub conditionibus tamen et in forma a lege praescriptis. Regu-

Deinde notandum quod si dos consistat in pecunia vel rebus usu consumptibilibus, tunc dominium dotis plene transit ad virum, cum obligatione tantumdem restituendi, matrimonio soluto¹. Deinceps notandum quod si bona dotalia, etiam stabilia, dentur viro aestimata, animo, ut aestimatio venditionem constituat; tunc vir etiam eorum dominium acquirit: et, soluto matrimonio, non tenetur nisi ad pretium reddendum². — Et in praedictis duobus casibus, si pereunt dicta bona, viro pereunt³.

490. - CLERICORUM bona quadrupliciter distinguuntur: videlicet 1°. Bona *patrimonialia*, quae dicuntur ea quae ipsis obveniunt ex quacumque causa profana. —

¹ L. 43 *Res in dotem*, ff. de jure dot. — ² L. 17 *Quoties*, ff. eod. tit. — ³ L. 43 *Res in dotem*, ff. eod. tit.; cfr. L. 16, *Quodsi per eam*. — ⁴ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 37, n. 2, et dub. 45. — ⁵ Lib. 2, cap. 4, num. 37. — ⁶ De Just. et Jure, disp. 4, num. 23. — ⁷ Tr. 7, de Just. et Jure, dist. 4,

lariter, communitas pro casu mortis tantum inita censetur; ideoque, durante conjugio, proprietates bonorum communium est utriusque conjugis; ususfructus, illius ad quem pertinebat ante pactum, et administratio, solius viri. Solutio conjugio, bona dividuntur. 2°. Secluso speciali pacto, uterque conjux retinet jus proprietatis suorum bonorum, nec non jus exclusivum ad ea omnia, quae ipse sibi durante conjugio acquirit, vel quae sibi obveniunt. Uxor tamen bonorum usus atque administratio marito tradita censentur, quamdiu ipsa non contradixerit.

Jus GERMANICUM. Habetur regimen legale vel conventionale. — I. REGIMEN LEGALE (Cod. 1363-1425) imitatur jus dotale Romanum. Bonorum dotalium administratio et ususfructus competit marito, qui tamen uxori id postulanti, statum rerum exponere tenetur (§ 1374), nec potest maritus ea bona alienare vel oppignerare sine consensu uxoris. Ut autem in tuto collocentur, competit uxori jus securitatem postulandi vel bonorum separationem. Bonorum vero paraphernalium dominium, eorumque libera administratio penes ipsam est. — II. REGIMEN CONVENTIONALE varias admittit pactiones, quae possunt ante vel post matrimonium iniri; et etiam post matrimonium dissolvi aut mutari (§ 1432). — 1°. Institui potest vel *communitas universalis*, qua fiunt communia omnia conjugum bona, tum ante matrimonium possessa, tum postea acquisita; in hac tamen bonorum communitate, uterque conjux potest aliquot bona sibi reservare, quod in regimine dotali et partiali communitate soli uxori conceditur (§ 1437-1518). Vel *communitas partialis*, qua pars tantum determinata

2°. Bona *quasi-patrimonialia* seu *industrialia*; et dicuntur ea quae clerici acquirunt ex ecclesiasticis functionibus sine beneficio, ut ex concionibus, Missis, etc. — 3°. Bona *mere ecclesiastica*; et sunt illa quae acquiruntur ex beneficiis. — 4°. Bona tandem *parsimonialia*, quae sunt illa quae clericus ex redditibus ecclesiasticis subtrahit de sua sustentatione, vivendo parcius quam honeste vivere potuisset.

I°. Quoad bona *patrimonialia*, certum est quod clericus plenum eorum dominium habent, ex cap. *Relatum 12, de testam.*

II°. Idem est de bonis *industrialibus*, ut communiter docent doctores, cum Sanchez⁴, Lessio⁵, Lugo⁶, Anacleto⁷, Viva⁸; Salmant.⁹ cum Palao, Coninck, etc. —

qu. 3, num. 26. — ⁸ Opusc. de Beneficiis, qu. 2, artic. 1, num. 1. — ⁹ Tract. 12, cap. 2, num. 138. — *Palao*, tr. 6, disp. 2, punct. 5, num. 3; et tr. 31, disp. un., punct. 7, § 3, n. 3. — *Coninck*, de Virtutib., disp. 27, dub. 11, n. 173 et 174.

fit communis. Communitas ista duplex est: 1) *communitas quaestus*, in qua communia evadunt, tum lucra a conjugibus facta, tum bonorum illatorum reditus; bona vero sive mobilia sive immobilia ante matrimonium ab alterutro possessa eidem propria manent. Uxor, non vero maritus, paraphernalia sibi reservare potest; — 2) *communitas bonorum mobilium*, quae ultra communitatem quaestus, reddit communia mobilia ante matrimonium possessa: eisdem fere legibus subjacet quibus communitas legalis in jure Gallico (§ 1519-1557). Bonorum communium administratio competit marito, qui tamen nec de immobilibus, nec de mobilium universalitate aut quotitate disponere valet absque consensu uxoris. — 2°. Institui etiam potest *separatio bonorum*, vel ab initio, vel durante matrimonio, quo casu bona uxoris tamquam paraphernalia habentur. — Sub quovis regimine, uxor potest, absque consensu mariti, haereditatem, legata et dona sibi oblata acceptare vel repudiare. — In matrimoniis ante 1 Januar. 1900 contractis, bonorum conditio subsistere pergit secundum leges quae ad illud tempus vigerant. (Lex introd., art. 200).

Jus ANGLICUM. Ex anno 1870 (9 aug.) uxor ea bona, quae industria separata acquisiverit (separata arte, mercatura), sine consensu viri, pleno jure sua facere potest, ita ut et ususfructus et administratio ad eam solam pertineant. — Recentiori etiam jure (1 jan. 1883), mulier quae nupserit, circa sua bona possidenda, acquirenda, administranda, pleni juris manet, ut mulier innupta. Quare, quoad jus mariti, videndum est, quaenam forte bona in contractu matrimoniali marito collata sint.

Clericus habet plenum dominium patrimonialium. Item, industrialium.

Aliqui negant distributiones esse industrialia.

Probabilius affirmatur.

Clericus habet plenum dominium parsimonialium.

Ex quo infert Anacletus¹ cum Lessio et aliis, quod si clericus vivat aut expendat de bonis his vel propriis in pias causas, possit tantumdem accipere de bonis ecclesiasticis, et de eis ad libitum disponere. Quia, cum jus habeat vivendi ex beneficio (ut infra videbimus in *Quaest. 5*), non tenetur vivere ex bonis propriis; unde, si de iis vivat, potest uti compensatione. — Hoc tamen non admittendum puto, si clericus non habeat superfluum de bonis ecclesiasticis, atque hic et nunc teneatur de bonis propriis pauperi subvenire. Secus autem, si hic et nunc non teneatur ad elemosynam, habeat tamen intentionem compensandi.

An vero *distributiones quotidianae canonicorum computentur inter bona industrialia*? — Negant Navarrus², Sanchez³; quia (ut dicunt) distributiones vere sunt partes redituum beneficii: et ideo eandem naturam ac onus sortiuntur, quam alii beneficii fructus. — Sed probabilius affirmant Lugo⁴, et Salmant.⁵ cum Azor, Silvestro, Angelo, Bonacina et Covarruvias. Ratio, quia praefatae distributiones, licet ex titulo beneficii proveniant, non tamen dantur immediate pro titulo, sed pro servitio personali, tamquam personae stipendium.

III°. Idem, quod de bonis patrimonialibus et industrialibus, dicitur de *parsimonialibus*: ut possit clericus ad libitum de eis disponere; uti docent Navarrus⁶, Lessius⁷, Cabassutius⁸, Anacletus⁹; Mazzotta¹⁰ cum Soto, Covarruvias et aliis (contra Petrocorenses¹¹, et alios paucos). Et idem expresse docet S. Thomas¹², ubi ait: *De his autem quae sunt specialiter suo usui* (scilicet clerici) *deputata, videtur*

¹ Tr. 7, dist. 4, qu. 3, n. 27. — *Less.*, cap. 4, n. 38. — ² De Redit. Eccl., qu. 1, monit. 30. — ³ Loc. cit., dub. 46. — ⁴ Loc. cit., n. 25. — ⁵ Loc. cit., n. 140. — *Azor*, part. 2, lib. 7, cap. 9, qu. 10. — *Silvest.*, v. *Clericus IV*, qu. 4. — *Angel.*, v. *Clericus XIII*, num. 3. — *Bonac.*, disp. 4, de Obligat. beneficiar., punct. 2, n. 18. — *Covar.*, de Testament., cap. 7, n. 14. — ⁶ Loc. cit., qu. 1, monit. 26. — ⁷ Loc. cit., n. 39. — ⁸ Theor. et prax., lib. 2, cap. 26, num. 8. — ⁹ Loc. cit., n. 28. — ¹⁰ Tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, *Dico 3*, qu. 2, v. *Ceterum*. — *Sotus*, de Just. et Jure, lib. 10, qu. 4, art. 3, concl. 3 et 6. — *Covar.*, de Testament., cap. 7, n. 9. — ¹¹ De Be-

esse eadem ratio, quae est de propriis bonis. — Ratio, quia praefata bona non dantur ut fructus beneficii, sed ut stipendia laborum iis qui Ecclesiae inserviunt.

Nec obstat textus in can. *Episcopi, caus. 12, qu. 1* (quem opponit Petrocorensis), ubi legitur: *Quidquid vero de provisione suae ecclesiae fuerit, sive de agris sive de fructibus...*, omnia in jure ecclesiae reservare censuimus. — Nam respondetur ex praedictis, bona parsimonialia non esse de provisione Ecclesiae, sed de provisione seu stipendio laborum ministri; ut sancitum fuit in concilio Agathensi¹³, ubi dictum fuit: *Clerici... omnes qui ecclesiae fideliter deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, vel ordinationem canonum, a sacerdotibus seu episcopis consequantur*.

IV°. Major difficultas est de bonis mere ecclesiasticis, quae propriae sustentationi supersunt: an de iis possint clerici, sine injustitia, male disponere? — Certum est quod beneficiarii tenentur sub mortali reditus superfluos suae sustentationi, in usus pios aut in pauperes elargiri. Ita S. Thomas¹⁴, Lugo¹⁵, Sanchez¹⁶, Salmant.¹⁷ cum Molina, Coninck, Palao et communi. — An vero ad id teneantur virtute justitiae vel religionis, infra dicetur.

Hic autem sedulo notandum quod in hoc, ut materia censeatur gravis, requiritur quantitas multo major quam in furto; ut dicunt Lugo¹⁸ cum Molina, Coninck; Holzmann¹⁹ et alii: ex D. Thoma²⁰, qui requirit *multum excessum* ad malam fidem clerici constituendam. — *Quaenam autem sit ista notabilis quantitas?* Coninck^{a)}, Palao^{a)} et alii, apud Mazzotta^{a)},

nific., cap. ult., qu. 7, v. *Verum haec*. — ¹² 2^a 2^a, qu. 185, art. 7, corp. — *Petrocor.*, de Benefic., cap. ult., qu. 7, v. *Verum haec*. — ¹³ Can. 36; ap. Labbe, tom. 5, col. 527. — ¹⁴ 2^a 2^a, qu. 185, artic. 7. — ¹⁵ De Just. et Jure, disp. 4, num. 9. — ¹⁶ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 38, num. 1. — ¹⁷ Tr. 12, cap. 2, n. 141 et 144. — *Molina*, tr. 2, disp. 144, n. 20. — *Coninck*, de Virtutib., disp. 27, dub. 11, n. 192. — *Palao*, tr. 6, disp. 2, punct. 5, n. 6. — ¹⁸ Loc. cit., n. 42. — *Molina*, loc. cit., num. 20. — *Coninck*, de Carit., disp. 27, dub. 11, num. 193. — ¹⁹ De Just., num. 204. — ²⁰ Loc. cit., art. 7, corp.

490. - a) Coninck et Palao a Mazzotta allegantur, quasi dicant materiam notabilem esse quintam superfluum partem. At re

vera Coninck, *loc. cit.*, num. 193, dicit quantitatem notabilem esse « tertiam, quartam aut quintam partem »; Palao vero, *loc. cit.*,

Reditus superflui beneficii in usus pios erogandi.

Quantitas gravis, multo major quam in furto.

Bona clericorum.

requirunt quartam vel quintam partem superfluum. Sed verius sufficit pars vigesima ad materiam gravem constituendam, ut ait idem Mazzotta ^{b)}, et tenent Lugo ^{c)} ac Croix ^{d)}, qui cum Haunold merito sententiam Coninckii reprobant.

Hic obiter advertatur, Benedictum XIV (in sua bulla 29 *Universalis Ecclesiae*, edita die 29 Aug. 1741) declarasse quod si beneficiarius fructus beneficii vendit per totam suam vitam, sive una sive pluribus solutionibus, contractus est nullus. — Sed

491. - Quaeritur 1°. *An clericus teneatur ex superfluis necessario pauperibus succurrere?*

Negant Azor ¹ cum Navarro; et Viva ², qui dicit cum Vasquez et communi posse clericum superfluum erogare sive in pauperes, sive in alios pios usus pro suo libito; quia sufficit illud applicare in Deicultum et non dissipare, ut loquitur Tridentinum ³. — Sed excipiendum omnino mihi videtur, cum Lugo ⁴ ac Lessio ⁵, si adsint pauperes, in gravi necessitate temporali vel spirituali constituti. Tunc enim non potest clericus superflua in alios usus pios expendere; quia tunc urget praecipuum naturale caritatis: ex quo, si habet bona propria superflua statui, jam tenetur sub gravi iis illa elargiri. — Et hic advertit Viva ⁶ cum Vasquez ^{a)}, pastores, ut episcopus et parochos, teneri insuper inquirere huiusmodi pauperes; non tamen beneficiarios non pastores.

Quaeritur 2°. *Qui veniant nomine pauperum?*

Veniunt quidem, non solum ostiatim mendicantes, sed etiam ii qui aliter nequeunt suum statum conservare.

Haunold, de Just. et Jure, tr. 4, n. 91. — ¹ Part. 2, lib. 7, cap. 10, qu. 2. — ² Navar., de Reditib. Eccl., qu. 1, monit. 26, num. 2. — ³ De Benefic., qu. 2, art. 4, num. 12. — ⁴ Vasq., de Eleemosyna, cap. 4, n. 9, 15 et 16. — ⁵ Sess. 25, de Reform., cap. 1. — ⁶ De Just. et Jure, disp. 4, n. 38 et 39. — ^{a)} Lib. 2, cap. 4, num. 47. — ^{b)} Loc. cit., num. 12. — ^{c)} Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 38, n. 4. — ^{d)} Lib. 4, tr. 2,

punct. 5, num. 7, dicit: « tertiam vel quartam partem ».

^{b)} Mazzotta, tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, Dico 3, qu. 2, materiam gravem esse dicit, vigesimam partem omnium proventuum annuorum in usus profanos expendere.

^{c)} Lugo, loc. cit., n. 42, contra dicit posse citra peccatum mortale expendi vigesimam

Veniunt etiam consanguinei, si vere pauperes sint, ita ut alias non possint proprium statum sustinere; ut Sanchez ⁷, Laymann ⁸, Croix ⁹ cum Azor, Palao, etc., communiter. Et patet ex Tridentino ¹⁰, ubi interdicitur beneficiariis, *ne ex relictibus ecclesiasticis, consanguineos familiaresve suos augere studeant... Sed, si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuunt.* — Hos autem consanguineos indigentes potest clericus praeferre aliis pauperibus, etiam gravius egentibus (quidquid dicat Laymann ¹¹). Ratio, quia, ut bene advertit Viva ¹² cum Molina et communi, subventio propinquorum egentium pertinet etiam ad proprium statum clerici servandum; cum illorum paupertas in ipsius dedecus redundet. — Unde Toletus ¹³ sic scripsit: *Episcopus, subtractis his quae ad decentem victum... pertinent, et subtractis his etiam quae gratia pietatis (nota) et caritatis potest in alios indigentes aut famulos distribuere; tenetur residuum dare pauperibus sub mortali.* Idque expressum habetur in decreto indicto a cardinali Polo, legato apostolico, anno 1566 (apud Thomassinum ¹⁴), quod acceptum fuit beneficiariis Angliae (prout etiam olim praeceperat S. Gregorius, instruens Augustinum, Anglorum apostolum): *Ne sumptuum moderatio avaritiae tribuatur, quidquid ex fructibus ecclesiarum, deductis iis quae earum oneribus sustinendis, et ipsis atque ipsorum familiaribus necessaria sunt, supererit; id omne, juxta illa quae B. Gregorius Papa Augustino episcopo de fructibus ecclesiae dispensandis rescripsit, ad pauperes Christi suscipiendos et alendos... distribuunt.*

cap. 3, num. 3, i. f. — ⁷ Lib. 4, num. 904. — ⁸ Azor, loc. cit., qu. 2. — ⁹ Palao, tr. 6, disp. 2, punct. 5, n. 6. — ¹⁰ Loc. cit., cap. 1. — ¹¹ Loc. cit. — ¹² Loc. cit., artic. 2, num. 2. — ¹³ Molina, tract. 2, disp. 146, num. 9. — ¹⁴ Lib. 5, cap. 4, num. 10. — ¹⁵ Vetus et nova Eccl. discipl., part. 3, lib. 3, cap. 32, num. 13 (al., part. 4, lib. 4, cap. 10, in edit. gallic.)

partem superfluum, si haec mille adaequant aut superent.

^{d)} Croix, lib. 4, n. 1358, approbat sententiam quae docet materiam gravem esse vigesimam proventuum partem, si isti centum florenos excedant.

491. - ^{a)} Vasquez, quamvis non citetur a Viva pro hac distinctione, attamen, *Opusc. de*

Item, consanguinei in eadem necessitate.

Clericus potest praeferre suos aliis, etiam gravius egentibus.

Ad victum pertinent necessaria ad sustentandam familiam.

Etiam juxta novum statum beneficiarii,

modo assumatur ad dignitatem.

Congruentius, non necessario, praefertur pauperes loci.

Exceptiones.

Hinc dicit Croix ¹ cum Azor, Palao, etc., quod sub nomine *victus* beneficiario debiti, veniunt omnia necessaria ad se et familiam sustentandam; adque familiam spectant parentes, fratres, nepotes et alii consanguinei ^{b)}. — Item advertunt Laymann ², Roncaglia ³ et Viva ⁴ cum aliis, quod si beneficiarius statum suum mutet ex assumptione ad beneficium; tunc potest subvenire consanguineis, saltem proximioribus, ut ipsi quodammodo decenter vivant juxta suam dignitatem ^{c)}. Hoc tamen, recte ait Roncaglia ⁵, procedere pro episcopis aut assumptis ad similem dignitatem; non vero pro parochis.

Quaeritur 3°. *An in distributione praeferendi sint pauperes loci in quo est beneficium?*

Dicunt Salmant. ⁶ et Holzmann ⁷, quod licet congruentius sit bona distribui pauperibus loci, de hoc tamen non est obligatio; nisi ibi sint pauperes, extrema vel etiam gravi egestate laborantes. — Sed Azor ⁸, Bonacina ⁹, et Molina ¹⁰ cum Navarro hanc limitationem negant ^{d)}; et censent, satis esse si bona superflua in quosvis pauperes (intellige, aequo egentibus) erogentur: nisi testatores oppositum expresserint vel saltem tacite significa-

¹ Lib. 4, n. 904. — ² Azor, part. 2, lib. 6, cap. 10, qu. 9. — ³ Palao, tr. 6, disp. 2, punct. 5, num. 9. — ⁴ Lib. 4, tr. 2, cap. 3, n. 3, i. f. — ⁵ Consil. 6, n. 6. — ⁶ De Benefic., qu. 2, art. 2, num. 2. — ⁷ Loc. cit. — ⁸ Tr. 12, de Just. et Jure,

Eleemosyna, cap. 1, dub. 3, n. 25, dicit praelatum teneri pauperes inquirere; quam obligationem, *cap. 4, n. 14*, ad quoscumque ecclesiasticos extendit.

^{b)} Si nempe indigeant huiusmodi consanguinei, ut limitant auctores laudati.

^{c)} Dummodo consanguinei patrimonialia bona non habeant, ut dicit Viva.

^{d)} Auctores allegati non expresse negant hanc limitationem, sed virtualiter tantum, dum scilicet absolute dicunt bona huiusmodi posse impendi in quorumlibet pauperum necessitates; quod tamen Azor, loc. cit., limitat: Nisi constet de alia testatoris voluntate.

^{e)} Molina exceptionem istam hoc modo ponit, nempe: Congruentius esse, ut in pauperes loci impendantur: « quando tamen (ita pergit Molina, *disp. 145, n. 21*) aliud non postulat commune dioecesis, regni aut totius Ecclesiae bonum: ut si collegium in universitate a loco beneficii distante, ad ministros Ecclesiae educandos, aut aliud simile fiat ».

rint. Ratio, quia canones (praecise in can. *Sancimus 31, caus. 12, quaest. 2*), indistincte praecipunt, eleemosynam fieri sive in cives sive in externos. Et hoc videtur satis probabile; quia pauperes loci non habent (saltem non constat habere) peculiare jus ad illa bona. Excipit Molina ^{e)}, si aliud exigat bonum commune illius dioecesis, puta, si subveniendum sit collegio educandorum, etc.

Quaeritur 4°. *An beneficiarii possint superflua reservare in futurum ad usus pios?*

Negat Navarrus ^{f)}, dicens ea statim esse distribuenda. — Sed verius docet S. Thomas ¹¹ (quem sequitur Pater Holzmann ⁸⁾ cum aliis), dicens: *Si quis, necessitate non imminente providendi pauperibus de his quae superfluum ex proventus ecclesiae, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum utilitati ecclesiae et necessitatibus pauperum, laudabiliter facit.* Bene tamen advertit Holzmann ^{h)}, quod eo casu cautio adhibenda sit, ne morte adveniente, tales redditus forte a consanguineis diripiantur.

Quaeritur 5°. *An clericus qui habet ex suo unde vivat, possit se sustentare ex redditibus beneficii?* Negant aliqui pauci. —

cap. 2, n. 144. — ⁷ De Justit., n. 210. — ⁸ Part. 2, lib. 7, cap. 10, qu. 2. — ⁹ Disp. 4, de Obligat. beneficiar., punct. 2, n. 3. — ¹⁰ Tr. 2, disp. 145, num. 21. — ¹¹ Navar., de Reditib. Eccl., qu. 1, monit. 27, n. 1. — ¹² 2^a, qu. 185, art. 7, ad 4.

Licite reservatur superfluum ad usus pios futuros.

Cautio adhibenda.

^{f)} Navarrus, de Reditibus Eccl., qu. 1, monit. 25, n. 2 et 3, non negat, immo expresse concedit, sub quibusdam clausulis, posse in futurum ad usus pios ejusmodi superflua asservari. Sed S. Alphonsus videtur in errorem inductus esse ab Holzmann.

^{g)} Holzmann, de Just., n. 207, id sane concedit: « quando non urget necessitas nec adest praetextus palliandae avaritiae aut periculum mortis imminens, ut deinde ab amicis vel consanguineis tales redditus diripiantur ». Subdit etiam inferius: « Plerumque tamen tutius agunt clerici, et honori Dei suaeque saluti melius consulunt, si in vita mature expendant et applicant ad pias causas, ne forsitan a morte, ut saepenumero fieri solet, praeventi, debeant ea, etiam invitati et sine ullo suo temporali vel spirituali emolumento, relinquere fisco in spoliis vel consanguineis ad luxum ».

^{h)} Monitum istud clare sequitur ex verbis Holzmann hic supra relatis.

Clericus, etsi dives, potest se sustentare ex beneficio.

Sed affirmandum cum Habert¹, Petrocorensi², Fagnano³, Anacleto⁴, Holzmann⁵, etc. communiter.

Recte enim ait Fagnanus, quod primis Ecclesiae saeculis nulli clerici admittebantur, nisi qui, relictis omnibus propriis bonis, de solis fidelium oblationibus vivere volebant. Secundo autem tempore, si id servare nolebant, permittebatur eis vivere ex proprio patrimonio: modo nihil de oblationibus exigent. Tertio demum tempore, scilicet postquam clerici portionem suam a mensa episcopali separatam habere coeperunt, et beneficia fuerunt illis credita; mos inolevit, ut ipsi, separato patrimonio, de Ecclesiae bonis viverent.

Et hoc sane est rationi naturali omnino consonum. Justum enim est, ut qui altari servit, de altari vivat; juxta illud (I Cor., ix, 7): *Quis militat suis stipendiis unquam?* Fortene divites, qui reipublicae inservientes stipendia habent, injuste accipiunt? Per accidens autem est, quod sint divites vel pauperes. Et hanc sententiam expresse tenet D. Thomas⁶. — Recte vero limitat S. Doctor, si casus occurreret quod aliquis pauper esset in gravi necessitate; nam tunc ait: *In tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus Ecclesiae vivere: dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere possit.* Ratio patet, quia tunc jam habens superfluum statui, pauperi graviter egenti succurrere tenetur.

Quaeritur 6°. *An, sicut beneficiarii erogare tenentur superflua in usus pios, ita etiam pensionarii?*

¹ Tr. de Just. et Jure, part. 1, cap. 21, i. f. — ² De Benefic., cap. ult., qu. 8. — ³ In cap. *Si quis sane*, de pecul. clericor., a. n. 6. — ⁴ Tr. 7, dist. 4, n. 27. — ⁵ De Just., n. 208. — *Fagnan.*, loc. cit., a. n. 15. — ⁶ 2^a 2^{ae}, qu. 185, art. 7, ad 3. — ⁷ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 47, n. 5 et seqq. — ⁸ Tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, *Dico 3*, qu. 4. — ⁹ Tr. 12, cap. 2, n. 146 et 147. — *Molina*, tr. 2, disp. 145, num. 5. — *Palau*, tr. 6, disp. 2, punct. 7, n. 2. — ¹⁰ De Just. et Jure, disp. 4, n. 32. — *Vasq.*, Opusc. de Eleemo-

Affirmant Sanchez⁷, Mazzotta⁸; et Salmant.⁹ cum Molina et Palao: modo pensio sit ecclesiastica, aut detur ecclesiasticis. (Secus, si sit mere laicalis ob titulum mere saecularem, et detur laicis ob obsequia praestita, puta principibus, equitibus, etc.; aut si detur clericis ob aliquod munus temporale, nempe cantoribus, procuratoribus, etc.). Ratio, quia, cum haec obligatio sit annexa redditibus beneficii, pensio illa ecclesiastica, ex fructibus beneficii detracta, transit cum eodem onere.

Satis tamen probabiliter negat Lugo¹⁰ cum Vasquez, Gigante, Covarruvias¹¹, etc.; et ita decisum habetur in Rota Romana, apud Azor.¹² Ratio, quia, dum Pontifex justam ob causam extrahit pensionem ex fructibus beneficii, jam eosdem fructus applicat in usus pios; unde fructus isti non ferunt secum obligationem ut iterum pie applicentur. — Idem ait Mastrius¹³ cum Bonacina, etc. (contra Navarrum, Azor¹⁴, etc.) de equitibus commendatariis S. Jacobi Calatravae, Alcantarae et S. Stephani Florentiae, etc.; quibus a Gregorio XIII jam concessum est testari.

492. — Quaeritur 7°. *An beneficiarii, expendentes redditus superfluos beneficii in usus profanos, teneantur ad restitutionem?* — Haec quaestio magnopere inter doctores agitur, et ideo in ejus discussione diutius immorabor.

Prima sententia probabilis, et valde communior inter recentiores, negat. — Hanc tenent S. Antoninus¹⁵, Lessius¹⁶, Molina¹⁴, Cabassutius¹⁵, Sporer¹⁶, Azor¹⁷,

syna, cap. 4, v. *Ultimo*. — *Gigas*, de Pensionibus, qu. 52, a. n. 2. — ¹¹ Theol. mor., disp. 14, n. 70. — *Bonac.*, disp. 4, de Obligat. beneficiar., punct. 2, n. 24. — *Navar.*, de Redditib. Eccles., qu. 3, monit. 12. — ¹² Part. 2, tit. 2, cap. 5, § 3, v. *In tertio*, [sibi contrarius in part. 3, tit. 15, cap. 1, § 19]. — ¹³ Lib. 2, cap. 4, n. 43. — ¹⁴ De Just., tr. 2, disp. 144, n. 8 et 19. — ¹⁵ Theor. et prax., lib. 2, cap. 26, n. 7. — ¹⁶ Tr. 6, (Complem. in VII praec.) cap. 1, n. 114. — ¹⁷ Part. 2, lib. 7, cap. 8, qu. 2, v. *Mihi itaque*.

sententia, sed pro opinione quae docet pensiones in vita pensionarii non exactas, transire in ejus haeredes sive ab intestato sive ex testamento; « et ita saepe (pergit Gigas) consului, et Rotam judicasse intellexi ».

¹⁸ Azor, part. 2, lib. 12, cap. 11, qu. 4, huic sententiae contradicit, in quantum dicit ejusmodi equites posse pensiones expendere juxta limites statutorum vel regulae sui ordinis.

Superfluum pensionis ecclesiasticae in usus pios erogandum, juxta alios.

Satis probabiliter negatur.

Expendens profane superfluum beneficii.

[Probabiliter et communius eximitur a restitutione.]

Viva¹, Mazzotta², Sanchez³, Anacletus⁴, Holzmann⁵; Salmant⁶ cum Palao, Cochinck, etc.; Lugo⁷ cum Soto, Gersonio, Abulensi, Vasquez, Adriano, Tabiena, Covarruvias, Corduba, Aragon, etc. — Auctores hujus sententiae diversis rationibus utuntur.

Probatio prima.

Major pars eorum sic ratiocinantur: Omnes clerici antiquitus in communi vivebant; et bona ecclesiastica singulis distribuebantur, prout opus erat ad cujusque sustentationem: reliquum vero applicabatur fabricae ecclesiarum et pauperum subventioni. — Sed simpliciter Papa⁸ (qui creatus est anno 468), eo quod, frigescente caritate, forte episcopi non tam fideles essent in tali distributione, fructus bonorum ecclesiasticorum in quatuor partes divisit: primam applicando episcopis, secundam clericis, tertiam fabricae ecclesiarum, quartam pauperibus. Idque confirmavit Gelasius⁹ et Gregorius¹⁰.

Hinc dicunt quod, licet ante hanc divisionem nullus clericorum ad ea bona jus haberet; post divisionem tamen eorum dominium ipsi adepti sunt, cum illa ab Ecclesia ad proprium usum fuerint eis deputata. — Idque confirmant ex concilio Tridentino¹¹, ubi praecipitur quod beneficiarius, omittens recitationem Horarum, *privetur... dimidia parte fructuum, quos ratione etiam praebendae ac residentiae fecit suos.* Ergo, ut arguunt, concilium supponit clericum vere dominium ipsorum fructuum acquisivisse.

Ex quibus concludunt: obligationem quam habent beneficiarii, erogandi superflua pauperibus, non oriri ex justitia, sed ex virtute religionis, quae non obligat ad restitutionem.

¹ De Benefic., qu. 2, art. 3, n. 2 et 8. — ² Tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, *Dico 3*. — ³ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 37, num. 12. — ⁴ Tr. 7, dist. 4, num. 34 et 36. — ⁵ De Jure et Just., n. 196, v. *Probatur 3*. — ⁶ Tr. 12, cap. 2, num. 155. — *Palau*, tr. 6, disp. 2, punct. 6, num. 5. — *Coninck*, de Virtutib., disp. 27, dub. 11, num. 185 et seqq. — ⁷ De Just. et Jure, disp. 4, num. 2. — *Sotus*, de Justit., lib. 10, qu. 4, art. 3, post concl. 5, dubitat., et conclus. 6; et art. 4, concl. 1. — *Gerson*, Regul. mor., § de Avaritia, num. 60, i. f. — *Abulens. Tostat.*, in Matth., cap. 6, qu. 74. — *Vasq.*, Opusc. de Redditib., cap. 1, § 2, num. 27. — *Adrian.*, in 4,

492. — a) Tridentinum, loc. cit., id est, sess. 24, de Reform., cap. 12, haec utique sancivit, non tamen de beneficiato qui Hora-

Cabassutius vero¹¹ cum Azor, alia via incedens, hanc sententiam tuetur. — Dicit enim, hanc obligationem beneficiariorum erogandi superflua in usus pios non esse de lege naturali justitiae: quia fundatores beneficiorum libere et sine ullo pacto donant clericis eorum fructus; sed esse tantum de lege Ecclesiae, quae intendit ipsos obligare virtute religionis vel caritatis, ad applicandos hujusmodi fructus superfluos in usus pios, tamquam bona dicata Deo et ex pietate donata. — Nec obstat quod ait Navarrus: hanc obligationem restitutionis oriri ex praesumpta mente testatorum, qui videntur bona reliquisse cum tacito pacto, quod clerici, detracta sua sustentatione, reliqua in pios usus expenderent. Respondet enim Cabassutius, noluisse quidem testatores ut sua bona luxui clericorum deservirent; sed non censendum, voluisse eos adstringere ad illam obligationem. Quemadmodum quicumque testator minime intendit ut haeres suus bona relicta dissipet: si tamen ille dissipabit, non ideo peccabit contra justitiam; quia illa testatoris intentio non fuit in pactum expresse deducta.

Et pro hac sententia non potest negari fuisse etiam D. Thomam. Non jam in *Summa*, 2^a 2^{ae}, qu. 185, art. 7, ut censent Salmant.; quia ibi loquitur tantum de iis, quae sunt specialiter suo usui (scilicet beneficiarii) deputata, id est assignata suae necessariae sustentationi, ut contrarii explicant. — Sed expresse id docet in *Quodlib.* 6, art. 12, ad 3, ubi distinguit bona ecclesiastica assignata pauperibus, ab iis quae assignantur clericis, prout sunt praebendae: de quibus ait, ipsos nullam debere restitutionem. Haec S. Doctoris

de Restitut., § *Pro clariori intelligentia*, concl. 2; § *Ex quibus infero*; et § *Pro solutione secundae*. — *Tabiena*, v. *Restitutio*, n. 20, qu. 19. — *Covar.*, de Testam., cap. 7, num. 11 et 12. — *Corduba*, Quaestionar., lib. 1, qu. 18, propos. 2, coroll. 4, v. *Item*. — *Aragon*, in 2^a 2^{ae}, qu. 32, art. 5, dub. de Ecclesiasticis, notab. 3, concl. 2. — ⁸ Can. *De redditibus 28*, caus. 12, qu. 2. — ⁹ Can. *Concesso 26*, ibid. — ¹⁰ Can. *Cognovimus 29*, ibid. — ¹¹ Theor. et prax., lib. 2, cap. 26, n. 7. — *Azor*, part. 2, lib. 7, cap. 8, qu. 2, v. *Mihi itaque*. — *Navar.*, de Redditib. Eccles., qu. 2, monit. 7, n. 4. — *Cabassut.*, loc. cit. — *Salmant.*, tr. 12, cap. 2, n. 155.

rum recitationem omiserit, sed de canonicis et beneficiatis, qui ultra tres menses in anno ab ecclesiis suis abfuerint.

Probatio altera.

Nisi adsit pauper graviter egens.

Clericus, etsi dives, potest se sustentare ex beneficio.

Sed affirmandum cum Habert¹, Petrocorensi², Fagnano³, Anacleto⁴, Holzmann⁵, etc. communiter.

Recte enim ait Fagnanus, quod primis Ecclesiae saeculis nulli clerici admittebantur, nisi qui, relictis omnibus propriis bonis, de solis fidelium oblationibus vivere volebant. Secundo autem tempore, si id servare nolebant, permittebatur eis vivere ex proprio patrimonio: modo nihil de oblationibus exigent. Tertio demum tempore, scilicet postquam clerici portionem suam a mensa episcopali separatam habere coeperunt, et beneficia fuerunt illis credita; mos inolevit, ut ipsi, separato patrimonio, de Ecclesiae bonis viverent.

Et hoc sane est rationi naturali omnino consonum. Justum enim est, ut qui altari servit, de altari vivat; juxta illud (I Cor., ix, 7): *Quis militat suis stipendiis unquam?* Fortene divites, qui reipublicae inservientes stipendia habent, injuste accipiunt? Per accidens autem est, quod sint divites vel pauperes. Et hanc sententiam expresse tenet D. Thomas⁶. — Recte vero limitat S. Doctor, si casus occurreret quod aliquis pauper esset in gravi necessitate; nam tunc ait: *In tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus Ecclesiae vivere: dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere possit.* Ratio patet, quia tunc jam habens superfluum statui, pauperi graviter egenti succurrere tenetur.

Quaeritur 6°. *An, sicut beneficiarii erogare tenentur superflua in usus pios, ita etiam pensionarii?*

¹ Tr. de Just. et Jure, part. 1, cap. 21, i. f. — ² De Benefic., cap. ult., qu. 8. — ³ In cap. *Si quis sane*, de pecul. clericor., a n. 6. — ⁴ Tr. 7, dist. 4, n. 27. — ⁵ De Just., n. 208. — *Fagnan.*, loc. cit., a n. 15. — ⁶ 2^a 2^{ae}, qu. 185, art. 7, ad 3. — ⁷ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 47, n. 5 et seqq. — ⁸ Tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, *Dico* 3, qu. 4. — ⁹ Tr. 12, cap. 2, n. 146 et 147. — *Molina*, tr. 2, disp. 145, num. 5. — *Palasus*, tr. 6, disp. 2, punct. 7, n. 2. — ¹⁰ De Just. et Jure, disp. 4, n. 32. — *Vasq.*, Opusc. de Eleemo-

Affirmant Sanchez⁷, Mazzotta⁸; et Salmant.⁹ cum Molina et Palao: modo pensio sit ecclesiastica, aut detur ecclesiasticis. (Secus, si sit mere laicalis ob titulum mere saecularem, et detur laicis ob obsequia praestita, puta principibus, equitibus, etc.; aut si detur clericis ob aliquod munus temporale, nempe cantoribus, procuratoribus, etc.). Ratio, quia, cum haec obligatio sit annexa redditibus beneficii, pensio illa ecclesiastica, ex fructibus beneficii detracta, transit cum eodem onere.

Satis tamen probabiliter negat Lugo¹⁰ cum Vasquez, Gigante, Covarruvias¹¹, etc.; et ita decisum habetur in Rota Romana, apud Azor¹². Ratio, quia, dum Pontifex justam ob causam extrahit pensionem ex fructibus beneficii, jam eosdem fructus applicat in usus pios; unde fructus isti non ferunt secum obligationem ut iterum pie applicentur. — Idem ait Mastrius¹³ cum Bonacina, etc. (contra Navarrum, Azor¹⁴), etc.) de equitibus commendatariis S. Jacobi Calatravae, Alcantarae et S. Stephani Florentiae, etc.; quibus a Gregorio XIII jam concessum est testari.

492. — Quaeritur 7°. *An beneficiarii, expendentes redditus superfluos beneficii in usus profanos, teneantur ad restitutionem?* — Haec quaestio magnopere inter doctores agitur, et ideo in ejus discussione diutius immorabor.

Prima sententia probabilis, et valde communior inter recentiores, negat. — Hanc tenent S. Antoninus¹⁵, Lessius¹⁶, Molina¹⁴, Cabassutius¹⁵, Sporer¹⁶, Azor¹⁷,

syna, cap. 4, v. *Ultimo*. — *Gigas*, de Pensionibus, qu. 52, a n. 2. — ¹¹ Theol. mor., disp. 14, n. 70. — *Bonac.*, disp. 4, de Obligat. beneficiar., punct. 2, n. 24. — *Navar.*, de Red. Eccles., qu. 3, monit. 12. — ¹² Part. 2, tit. 2, cap. 5, § 3, v. *In tertio*, [sibi contrarius in part. 3, tit. 15, cap. 1, § 19]. — ¹³ Lib. 2, cap. 4, n. 43. — ¹⁴ De Just., tr. 2, disp. 144, n. 8 et 19. — ¹⁵ Theor. et prax., lib. 2, cap. 26, n. 7. — ¹⁶ Tr. 6, (Compl. in VII praec.) cap. 1, n. 114. — ¹⁷ Part. 2, lib. 7, cap. 8, qu. 2, v. *Mihi itaque*.

sententia, sed pro opinione quae docet pensiones in vita pensionarii non exactas, transire in ejus haeredes sive ab intestato sive ex testamento; « et ita saepe (pergit Gigas) consului, et Rotam judicasse intellexi ».

¹⁸ Azor, part. 2, lib. 12, cap. 11, qu. 4, huic sententiae contradicit, in quantum dicit ejusmodi equites posse pensiones expendere juxta limites statutorum vel regulae sui ordinis.

Superfluum pensionis ecclesiasticae in usus pios erogandum, juxta alios.

Satis probabiliter negatur.

Expendens profane superfluum beneficii.

Probabiliter et communius eximitur a restitutione.

Viva¹, Mazzotta², Sanchez³, Anacletus⁴, Holzmann⁵; Salmant⁶ cum Palao, Cochinck, etc.; Lugo⁷ cum Soto, Gersonio, Abulensi, Vasquez, Adriano, Tabiena, Covarruvias, Corduba, Aragon, etc. — Auctores hujus sententiae diversis rationibus utuntur.

Probatio prima.

Major pars eorum sic ratiocinantur: Omnes clerici antiquitus in communi vivebant; et bona ecclesiastica singulis distribuebantur, prout opus erat ad cujusque sustentationem: reliquum vero applicabatur fabricae ecclesiarum et pauperum subventioni. — Sed simplicius Papa⁸ (qui creatus est anno 468), eo quod, frigescente caritate, forte episcopi non tam fideles essent in tali distributione, fructus bonorum ecclesiasticorum in quatuor partes divisit: primam applicando episcopis, secundam clericis, tertiam fabricae ecclesiarum, quartam pauperibus. Idque confirmavit Gelasius⁹ et Gregorius¹⁰.

Hinc dicunt quod, licet ante hanc divisionem nullus clericorum ad ea bona jus haberet; post divisionem tamen eorum dominium ipsi adepti sunt, cum illa ab Ecclesia ad proprium usum fuerint eis deputata. — Idque confirmant ex concilio Tridentino¹¹, ubi praecipitur quod beneficiarius, omittens recitationem Horarum, *privetur... dimidia parte fructuum, quos ratione etiam praebendae ac residentiae fecit suos.* Ergo, ut arguunt, concilium supponit clericum vere dominium ipsorum fructuum acquisivisse.

Ex quibus concludunt: obligationem quam habent beneficiarii, erogandi superflua pauperibus, non oriri ex justitia, sed ex virtute religionis, quae non obligat ad restitutionem.

¹ De Benefic., qu. 2, art. 3, n. 2 et 8. — ² Tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, *Dico* 3. — ³ Consil., lib. 2, cap. 2, dub. 37, num. 12. — ⁴ Tr. 7, dist. 4, num. 34 et 36. — ⁵ De Jure et Just., n. 196, v. *Probatur* 3. — ⁶ Tr. 12, cap. 2, num. 155. — *Palasus*, tr. 6, disp. 2, punct. 6, num. 5. — *Cochinck*, de Virtutibus, disp. 27, dub. 11, num. 185 et seqq. — ⁷ De Just. et Jure, disp. 4, num. 2. — *Sotus*, de Justit., lib. 10, qu. 4, art. 3, post concl. 5, dubitat, et conclus. 6; et art. 4, concl. 1. — *Gerson.*, Regul. mor., § de Avaritia, num. 60, i. f. — *Abulens. Tostat.*, in Matth., cap. 6, qu. 74. — *Vasq.*, Opusc. de Red. Eccles., cap. 1, § 2, num. 27. — *Adrian.*, in 4,

Cabassutius vero¹¹ cum Azor, alia via incedens, hanc sententiam tuetur. — Dicit enim, hanc obligationem beneficiariorum erogandi superflua in usus pios non esse de lege naturali justitiae: quia fundatores beneficiorum libere et sine ullo pacto donant clericis eorum fructus; sed esse tantum de lege Ecclesiae, quae intendit ipsos obligare virtute religionis vel caritatis, ad applicandos hujusmodi fructus superfluos in usus pios, tamquam bona dicata Deo et ex pietate donata. — Nec obstat quod ait Navarrus: hanc obligationem restitutionis oriri ex praesumpta mente testatorum, qui videntur bona reliquisse cum tacito pacto, quod clerici, detracta sua sustentatione, reliqua in pios usus expenderent. Respondet enim Cabassutius, noluisse quidem testatores ut sua bona luxui clericorum deservirent; sed non censendum, voluisse eos adstringere ad illam obligationem. Quemadmodum quicumque testator minime intendit ut haeres suos bona relicta dissipet: si tamen ille dissipabit, non ideo peccabit contra justitiam; quia illa testatoris intentio non fuit in pactum expresse deducta.

Et pro hac sententia non potest negari fuisse etiam D. Thomam. Non jam in *Summa*, 2^a 2^{ae}, qu. 185, art. 7, ut censent Salmant.; quia ibi loquitur tantum de iis, quae sunt specialiter suo usui (scilicet beneficiarii) deputata, id est assignata suae necessariae sustentationi, ut contrarii explicant. — Sed expresse id docet in *Quodlib.* 6, art. 12, ad 3, ubi distinguit bona ecclesiastica assignata pauperibus, ab iis quae assignantur clericis, prout sunt praebendae: de quibus ait, ipsos nullam debere restitutionem. Haec S. Doctoris

de Restitut., § *Pro clariori intelligentia*, concl. 2; § *Ex quibus infero*; et § *Pro solutione secundae*. — *Tabiena*, v. *Restitutio*, n. 20, qu. 19. — *Covar.*, de Testam., cap. 7, num. 11 et 12. — *Corduba*, Quaestionar., lib. 1, qu. 18, propos. 2, coroll. 4, v. *Item*. — *Aragon*, in 2na 2^{ae}, qu. 32, art. 5, dub. de Ecclesiasticis, notab. 3, concl. 2. — ⁸ Can. *De redditibus* 28, caus. 12, qu. 2. — ⁹ Can. *Concesso* 26, ibid. — ¹⁰ Can. *Cognovimus* 29, ibid. — ¹¹ Theor. et prax., lib. 2, cap. 26, n. 7. — *Azor*, part. 2, lib. 7, cap. 8, qu. 2, v. *Mihi itaque*. — *Navar.*, de Red. Eccles., qu. 2, monit. 7, n. 4. — *Cabassut.*, loc. cit. — *Salmant.*, tr. 12, cap. 2, n. 155.

492. — ^a) Tridentinum, loc. cit., id est, sess. 24, de Reform., cap. 12, haec utique sancivit, non tamen de beneficio qui Hora-

rum recitationem omiserit, sed de canonicis et beneficiatis, qui ultra tres menses in anno ab ecclesiis suis abfuerint.

Probatio altera.

Nisi adsit pauper graviter egens.

verba: *Aliter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis quae principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, et ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, etc.; et aliter de illis bonis, quae sunt principaliter attributa usibus ministrorum, sicut sunt praebendae clericorum et alia hujusmodi. Nam in primis bonis, peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, dum aliquis in suos usus assumit quod est alterius: et ideo tenetur ad restitutionem, tamquam defraudator rei alienae. In secundis vero bonis, non committitur peccatum, nisi per abusum: sicut et de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad poenitentiam peragendam.*

Secunda vero sententia tenet, beneficium obligari ad restitutionem. — Ita sentiunt Navarrus¹, Laymann², Bonacina³, Petrocorensis⁴, Habert⁵, Concina⁶; Roncaglia⁷ cum Petro Soto, Archidiacono⁸, Comitolo et Tanner; item Panormitanus, Armilla, Angelus, Major, Hostiensis et alii, apud Lugo⁹.

Dicunt autem hi quod ante suppositam divisionem, clerici minime quidem erant domini bonorum ecclesiasticorum, cum omnia tunc essent communia; unde quidquid ipsi praeter necessariam sustentationem sibi vindicabant, restituere tenebantur. — Probari igitur deberet divisio praecepta per Simplicium; sed de hac di-

visione nullum probatur vestigium. Quin immo (ait Habert⁵) multa suadent divisionem hanc non fuisse peractam, cum nullibi videatur sua portio pauperibus aut fabricis ecclesiarum assignata. Saltem (dicunt) de hoc non constat: et usque dum non constat, pauperes jus primaevum retinent ad illa bona ecclesiastica; tenenturque beneficiarii ex justitia superflua ipsis ministrare.

Nec revera probabile videtur id quod adstruit Cabassutius: nempe, quod testatores intenderint bona sua in dominium clericorum relinquere^{d)}. Potius enim praesumendum, relinquere voluisse ea in manus Ecclesiae, ut ipsa postmodum per suos praelatos ministris bona illa committeret, ut ex eis ipsi sustentarentur et superfluum pauperibus erogarent. — Et quod haec fuerit intentio fundatorum, testatur concilium Aquisgranense, anno 816, ubi dicitur⁹: *Fideles... ob animarum suarum remedium... suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam: ut his, et milites Christi alerentur, et ecclesiae exornarentur, pauperes recrearentur.* Unde plures auctores, ut Filliuccius^{e)}, Petrocorensis, Thomassinus et Natalis Alexander, constanter sentiunt, nunquam beneficiarios dominium adeptos esse fructuum beneficiorum.

Sed quidquid sit de voluntate testatorum, de qua non constat, prout utique etiam constare deberet, ut certe dici posset, eos dominium talium bonorum in cle-

¹ De Reditib. Eccles., qu. 2, monit. 7. — ² Lib. 4, tr. 2, cap. 3, n. 3. — ³ De Benefic., cap. ult., qu. 7. — ⁴ De Just. et Jure, part. 1, cap. 21, resp. 2. — ⁵ In Decal., lib. 1, dissert. 6, cap. 18, § 5, concl. 3. — ⁶ Tr. 13, de 7° Praec., qu. 1, cap. 6, regul. in praxi, n. 1. — ⁷ Petr. Soto, de Institut. sacerdot., part. 2, de vita sacerdot., lect. 3. — ⁸ Comitolo, Respons. mor., lib. 1, qu. 70 et 71. — ⁹ Tanner, tom. 3, disp. 4, qu. 6, n. 215. — ¹⁰ Panorm., in cap. *Cum esses*, de testam.,

n. 21, et in cap. *Cum secundum*, de praebend., num. 2. — *Armilla*, v. *Beneficium*, n. 41, et v. *Clericus*, n. 25. — *Angel.*, v. *Clericus III*, n. 4. — *Major*, in 4, dist. 24, qu. 17, concl. 4; et qu. 20, concl. 4. — *Hostiens.*, Sum., lib. 5, tit. de Poenitent., n. 61. — ¹¹ De Just. et Jure, disp. 4, n. 1. — ¹² Loc. cit., resp. 2, v. *Contra 2*. — ¹³ Cap. 116, ap. Labbe, tom. 9, col. 479. — *Petrocor.*, de Benefic., cap. ult., qu. 7. — *Thomassin.*, Tract. beneficiar., qu. 4. — *Natal. Alex.*, lib. 2, cap. 5, reg. 9.

^{b)} Bonacina oppositam sententiam tuetur, de *Obligat. beneficiar.*, punct. 4, n. 1: « Beneficiarius, inquit, qui beneficii fructus sibi superfluos expendit, non in pios sed in profanos usus, non tenetur ad restitutionem. Ratio est, quia beneficiarius est dominus fructuum beneficii ».

^{c)} Archidiaconus, in cap. *Statutum*, n. 13, de *rescript.*, in 6°, rem clare innuit, dicens clericum qui aliter quam in usus pios, fructus superfluos expendit, furtum facere.

^{d)} Cabassutius, *loc. cit.*, id perspicue innuit, licet expressis verbis non significet.

^{e)} Filliuccius, *tr. 41, cap. 6*, oppositum docet, scribens, n. 39: « Beneficiarios post divisionem bonorum ecclesiasticorum et erectionem beneficiorum, esse dominos fructuum beneficii »; et n. 40: « Quodsi dicantur bona Ecclesiae patrimonium Christi... et clericos beneficiarios esse tantum administratores, etc.; intelligi debent pro tempore in quo non erant erecta beneficia, nec divisae portiones ».

ricos transtulisse: saltem Ecclesia, quae bonorum ecclesiasticorum (ut omnes fatentur) supremum dominium habet, noluit suos ministros eorum aliud acquirere dominium, nisi limitatum, cum onere scilicet superfluum reddendi pauperibus; ut valde probabiliter ex Tridentino¹ (ut supra) tenent Roncaglia, Bonacina, Laymann cum Paludano, et non dissentit Habert. — Prout enim, si alicui dentur centum aurei ad peregrinationem agendam, cum pacto, ut quod superest pauperibus eroget; iste acquirit dominium centum aureorum, sed gravatum, ita ut teneatur ex justitia superfluum pauperibus elargiri: ita et beneficiarius.

Quod autem Ecclesia revera hoc dominium, si concessit, limitatum quidem concesserit beneficiariis, cum onere certo superfluum distribuendi pauperibus; pluribus probatur testimoniis. — Gratianus^{f)} quaerit an mensa communis scindi potuerit in plures praebendas. Respondet affirmando; eo quod, sicut superflua mensae communis olim erant pauperibus eroganda, sic hodie superflua cujusque praebendae. Quo Gratianus ostendit, quod, sicut antiquitus ecclesiastici onus justitiae habebant, superfluum bonorum communium pauperibus distribuendi: sic etiam habent postea, cum praebendas inceperint possidere. *Ita et praebendae ecclesiarum* (verba Gratiani), *eadem caritate manente, pie et religiose possunt distribui: nec tunc rebus Ecclesiae, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris.* Ex quo patet, praebendas non jam in-

^{f)} Sess. 25, de Reform., cap. 1. — *Roncaglia*, tr. 13, de 7° Praec., qu. 1, cap. 6, reg. in praxi, n. 1. — *Bonac.*, disp. 4, de *Obligat. beneficiar.*, punct. 1, n. 5. — *Laym.*, lib. 4, tr. 2, cap. 3, n. 3. — *Paludan.*, in 4, dist. 24, qu. 3, v. *Sed dubium est* (num. 21). — *Habert*, de Just. et Jure, cap. 21, objic. 2,

stitutas fuisse, ut essent totaliter propriae clericorum; sed eis reale onus aliorum piorum usuum annexum esse. — Item in concilio Mediolanensi I, anno 1565, sub D. Carolo Borromaeo, sic dicitur²: *Iti vero qui... beneficia ecclesiastica quaecumque obtinent, quorum fructus ad eos... sunt attributi: si uberiores sunt, quam ad tuendam vitam... requiratur, dubitare non debent, ad eum finem hanc copiam illis esse attributam, ut praeter ea quae ad victum et cultum eorum satis essent, suppeterent etiam quibus... pauperum inopia... sublevaretur.* — Et idem sancitum fuit de episcopis, in capitularibus Caroli Magni, ubi³: *Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent...; participet autem et ipse quibus indiget.* — Item D. Petrus Damianus (apud Baronium⁴) sic quemdam episcopum monet: *An ignoras quia ad hoc ecclesiis praedia conferuntur, ut ex eis pauperes sustententur?* Deinde subdit quod prioribus saeculis, agri Ecclesiae donati vendebantur, et pretium distribuebatur pauperibus: sed postea, *procedente... tempore, sanctis ecclesiarum rectoribus visum est, ut ipsa potius praedia traderentur. Unde scilicet, non modo clericos... Ecclesia pasceret, sed et refrigerii stipem diversis indigentibus... ministraret.*

His tamen non obstantibus, nequit negari, primam sententiam esse satis probabilem: praesertim ex auctoritate S. Thomae (juxta ejus verba supra relata), qui supponit et asserit pro certo, factam fuisse praefatam divisionem bonorum; et ideo

v. *Resp. 2*. — ² Acta Eccles. Mediolanen., concil. provinc. I, part. 2, v. f. — ³ Capitular. Caroli, Benedicti collectio, lib. 3, cap. 76; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 97, col. 808. — ⁴ Ad ann. 1065, num. 2; cfr. Migne, Patrol. lat., tom. 144, col. 322, Epistolar. S. Petri Dam. lib. 4, epist. 12.

Nihilominus prior sententia est satis probabilis.

^{f)} Sic loquitur Gratianus in can. *Nulli 27, caus. 12, qu. 1*: « Si ergo res Ecclesiae non quasi propriae, sed quasi communes habendae sunt, cum de communi nullus dicat: hoc meum est; nec de rebus Ecclesiae: haec est mea, potest aliquis dicere, ne videatur non imitari caritatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium, sed erant illis omnia communia. § 1. His ita respondetur: Sicut perfectione caritatis manente secundum discretionem ecclesiarum distributio fit ecclesiasticarum facul-

tatum, dum aliis possessiones hujus ecclesiae ad dispensandum committuntur, ex quibus licet res Ecclesiae omnibus debeant esse communes, primum tamen sibi et suae ecclesiae deservientibus necessaria ministraret; reliqua quae supersunt, fidelium usibus ministraturus; ita et praebendae ecclesiarum eadem caritate manente, pie et religiose possunt distribui, nec tunc rebus Ecclesiae, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris ».

absolute ipse eximit clericum a restitutione, si bonis ecclesiasticis abutitur. — Praeterquam quod, ut scribit quidam doctus neotericus, non jam Papa Simplicius divisionem illam introduxit; sed ipsam introductam invenit, et dumtaxat ipse executionem ejus praecepit. Prout clare eruitur ex ejus epistola, scripta anno 475 ad Florentium aliosque episcopos, adversus episcopum Gaudentium, qui, praeter portionem propriam, tres alias partes sibi usurpaverat. Unde Pontifex praecipit auferri ab eo omnem talium bonorum administrationem, ipsumque teneri ad restituendum portiones quas per triennium exegerat: *Simul etiam* (verba sunt Simplicii) *de rebus Ecclesiae vel oblatione fidelium, quid deceat nescienti, nihil licere permittat: sed sola ei ex his quarta portio remittatur... Cui etiam hoc specialiter praecipimus imminere, ut tres illas portiones quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat*¹.

Quapropter, non incongrue fautores primae sententiae concludunt ex divisione executae, bona clericis attributa jam transisse in eorum dominium. — Quod videtur confirmari a Tridentino² (ut supra), verbis illis: *fructuum, quos ratione etiam praebendae ac residentiae fecit suos*. Insuper ex concilio Lateranensi V, ubi dictum fuit³, quod beneficiarius Officium post sex menses a possessione beneficii omittens, *fructus suos non faciat*; ergo, si Officium non omittit, jam facit suos.

Quaeritur 8°. *An dono accipiens a beneficiario haec bona superflua, peccet graviter, et teneatur ad restitutionem?*

Quod ad restitutionem pertinet, eum teneri negant omnes auctores, qui in praecedenti quaestione censent, beneficiarium non obligari ex justitia ad talia bona in pios usus eroganda.

Nos tamen distinguendum putamus: — Si beneficiarius ob talem donationem, non redditur impotens ad satisfaciendum praefatae suae obligationi, nihil tenetur restituere accipiens; cum valde sit probabile, ut docent Laymann, Bonacina, Paludanus et Roncaglia (ut supra retulimus), quod beneficiarius bene habeat dominium fructuum superfluum, etsi gravatum onere illos in pios usus elargiendi. Ergo si eos donat, suum donat, et aliunde jam poterit satisfacere; quod si non faciat, id proveniet ex sua malitia, non ex acceptance donarii, ut recte ait Lugo⁴. — Si vero per talem donationem clericus redditur impotens, dicimus probabilius accipientem teneri ad restitutionem: juxta nostram sententiam, qua tenuimus beneficiarium obligari ex justitia dare superflua pauperibus. Tunc enim donarius accipiendo vere influit in damnum pauperum, qui jus habent ad illa bona (prout in simili casu dicemus n. 612, v. *Sed huic*, et fusius probabimus de *Contract.*, n. 722, v. *Secunda*). Dixi: *probabilius*; non enim nego, posse accipientem excusari a restitutione propter probabilitatem contrariae sententiae: intellige quoad partem, juxta proportionem talis probabilitatis, si accipit cum dubia fide. Quod si vero in bona fide acceperit, probabilius est non teneri ad aliquid restituendum, juxta dicta *Lib. I*, n. 35, et *Lib. III*, n. 927.

Sed, admissa sententia contraria tamen probabilis, scilicet quod absit peccatum contra justitiam, — nunc Dubium occurrit: *An accipiens peccet, cooperando peccato donantis, contra religionem aut caritatem*, ut supponunt praefatae sententiae auctores? — Affirmant Mazzotta^g; et Sanchez^h, citans Navarrum^h, Silvestrum^h, etc. communiter (ut asserit). Ratio, quia accipiens vere cooperatur ad con-

Dono accipiens superfluum beneficii, modo liber est a restitutione.

Modo tenetur ad restitutionem.

Probabiliter semper excusatur, saltem in parte.

Juxta alios, saltem peccat contra caritatem vel religionem.

disp. 4, de Obligat. beneficiar., punct. 1. n. 5. — *Paludanus*, in 4, dist. 24, qu. 3, v. *Sed dubium est* (n. 21.) — *Roncaglia*, tr. 13, de 7° Praec., qu. 1, cap. 6, reg. in praxi, num. 1. — ⁴ De Just. et Jure, disp. 4, num. 48.

¹ Ap. Harduin, Collect. concilior., tom. 2, col. 804; cfr. Migne, Patrol. lat., tom. 58, col. 37. — ² Sess. 24, de Reform., cap. 12. — ³ Sess. 9, bull. *Supernae dispositionis*, § *Statuimus quoque*, 3 non. Maji 1514; ap. Labbe, tom. 19, col. 883. — *Laym.*, lib. 4, tr. 2, cap. 3, num. 3. — *Bonac.*,

^g Mazzotta, tr. 4, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1, Dico 3, v. *Quaer.* 2, asserit eos contra Tridentini praeceptum peccare.

^h Sanchez, *Consil.*, lib. 2, cap. 2, dub. 38,

n. 14, eos peccare affirmat, quia donantis peccato cooperantur; et n. 1, peccatum ejusmodi esse ait contra statuta conciliorum et Pontificum. — Navarrus autem et Silvester, quamvis

summationem peccati donantis, concurrando ad translationem domini rei donatae, quod non transfertur nisi per acceptationem. — Sed probabilius (juxta illam sententiam) dicimus cum Lugo¹, Busenbaum (*Lib. IV*, n. 183), Holzmann² et Salmant.³, accipientem non peccare neque contra religionem neque contra caritatem, nisi petat vel inducat ad donandum. *Non contra religionem*; quia tunc ipse minime cooperatur peccato donantis. Licet enim dominium rei non transferatur sine ejus acceptance; tamen peccatum donantis jam per ipsam oblationem, etiam externe, omnino consummatum est. Per accidens autem se habet, quod oblatio effectum habeat vel non, per acceptationem vel refutationem donarii; prout nihil minuit vel addit ad peccatum homicidae, mors ex vulnere lethali, ab ipso inflicto, mors vulnerati sequatur vel non. *Neque contra caritatem*, ratione damni quod ex illa donatione pauperibus obvenit. Quia caritas non obligat hominem, ut cum suo aequali incommode alienum nocumentum evitet; prout ait Lugo⁴ cum Lessio. — Semper intellige, si acceperit cum bona fide, ut mox supra limitavimus.

An autem regulares, facti episcopi, possint libere disponere de bonis ecclesiasticis et patrimonialibus? — Probabilius negatur. Vide dicenda *Lib. IV*, de *Statu relig.*, n. 2, in fine, ubi Salmant. cum aliis secus dicunt de bonis parsimonialibus.

DE ACQUISITIONE DOMINII.

493. — Tribus modis dominium acquiruntur: 1°. Jure naturali seu gentium. 2°. Jure civili aut canonico, scilicet per praescriptionem et usucapionem. 3°. Voluntate privata hominum, per contractus. — Addi posset alius modus, jure belli; sed iste magis pertinet ad jus gentium.

Jure autem gentium, pluribus modis dominium acquiruntur.

¹ Disp. 4, n. 49. — ² De Just. et Jure, num. 211. — ³ Tr. 12, cap. 2, num. 143. — ⁴ De Just. et Jure, disp. 4, n. 50, i. f. *Less.*, lib. 2, cap. 20, n. 168, i. f. — *Salmant.*, tr. 15, de Statu relig., cap. 5, num. 32. — ⁵ Decal., lib. 8,

Et I°. OCCUPATIONE: ex § *Ferae, Instit.* *de rerum divisione*, ubi sic dicitur: *Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur*. — Quid de thesauris inventis: vide infra, n. 602. Quid de venatione et piscatione: vide n. 604 et 614. — Certum autem est, omnia bona inventa restituenda esse domino certo, si iste inveniatur. An vero post inquisitionem, domino non invento, sit obligatio restituendi res inventas pauperibus? Triplex adest sententia. Vide *Dub. 5*, n. 603.

494. — II°. ACQUIRITUR DOMINIUM NATIVITATE: per quam nostra fiunt, quae nascuntur a propriis animalibus, ex § 19, *Item ea, eod. loc. Instit.* — Hinc, ad usufructuarium spectant partus ovium, equarum, etc.; salvo semper numero matrum.

495. — III°. ALLUVIONE: per quam, si aliquid latenter et insensibiliter tuo fundo adjicitur, tibi acquiruntur. Secus autem, si patenter adjiceretur pars de praedio alterius; tunc enim ipsa ad eundem pertinet ex § *Praeterea, eod. loco*. — Statutum etiam est *ibid.*, [§ 23] quod si alveus fluvii divertat ad aliam partem, novus alveus sit publicus; aut alterius, si iste erat fluvii dominus. Antiquus autem alveus accrescet iis qui agros utrinque habent.

496. — IV°. SPECIFICATIONE: quando forma datur in alienam materiam. V. gr., si bona fide ex aliena lana vestem tibi conficias, dominus illius efficeris, domino lanae pretium solvendo, § *Cum ex aliena, eod. loco*. (cum limitationibus tamen ibi expressis). Idem, si facias pretiosam picturam vel scripturam in vili tabula vel tela aliena; ut ait Tamburinius⁵. — Secus tamen esset, si de alienis uvis vinum faceres: illud enim ad dominum uvarum pertinet. Ita Tamburinius; sed contradicit Croix⁶. Dicit etiam Croix⁷, quod si ex alieno frumento farinam facias, farina est tua. — Et idem dicit, si de aliena quercu facias navem⁸, cum Haunold. Secus vero, si navem facias

tr. 3, cap. 3, § 4, n. 13, ex § *Si quis in aliena 34*, *Instit. de rerum divis.* — *Tambur.*, loc. cit., n. 14. — ⁶ *Lib. 3*, part. 2, n. 121. — ⁷ *Loc. cit.*, n. 123. — ⁸ *Loc. cit.*, n. 124. — *Haunold.*, de Just. et Jure, tr. 5, n. 108.

a Sanchez allegantur ut refert S. Alphonsus, ipsi tamen, et quidem Navarrus, de *Redditib. Eccles.*, qu. 3, monit. 26, n. 1; Silvester, v. *Cle-*

ricus IV, n. 11, dumtaxat asserunt accipientem teneri ad restitutionem, si donans ipse nequeat aut nolit pauperibus quod debet erogare.

de asseribus alienis; quia tunc navis adhuc in primos asseres reduci posset.

Probabilius autem addit Croix¹ cum Glossa² et Haunold, contra alios, ad acquirendum dominium pro specificationem, bonam fidem requiri^{a)}.

Accessio.

497. - V°. ACCESSIONE: quando alicui rei accedit ornamentum, licet pretiosius. Puta, si vesti tuae intextetur purpura aliena, vel tuo auro aliena gemma; purpura et gemma a te acquiruntur, § *Si tamen, eod. loco.* — Limitant DD., nisi ornamentum facile divelli posset. Croix³ cum Lugo.

Confusio et commixtio.

498. - VI°. CONFUSIONE VEL COMMIXTIONE. — *Confusio* est, quando duo corpora liquida aut liquefacta (ejusdem sive alterius speciei) ita coeunt in unum, ut post confusionem nulla pars assignari possit, quae de utroque non participet: utpote, si misceatur vinum cum vino, aurum cum auro, vel argentum cum stanno, etc. — *Commixtio* autem est, quando miscentur solida, ut nummi cum nummis, frumentum cum frumento, ita ut de quovis grano separato dici non possit, quod illud sit utriusque materiae. — Croix⁴. His positis, sciendum:

1°. Quoad *Confusionem*, quod si confusio consensu dominorum vel casu sit facta, tunc res erit communis, et iudicis arbitrio dividenda, ex § *Si duorum 27, ead. Inst.* Vide Tamburinium⁵ cum Palao,

¹ Lib. 3, part. 2, n. 125. — ² Ad § *Cum ex aliena 25, Instit. de rerum divis.*, ad v. *Ab aliquo.* — Haunold, tr. 5, num. 107. — ³ Loc. cit., num. 126. — Lugo, de Just. et Jure, disp. 6, num. 160. — ⁴ Lib. 3, part. 2, num. 116. — ⁵ Decal.,

496. - a) Ex novis legibus, in specificatione, res cedit domino materiae, nisi opus artificis materiam pretio longe superet, uti esset pulchra imago in vili tabula vel aliena tela depicta.

498. - a) § *Cum ex aliena 25, Instit. de rer. divis.*, loquitur tantum de specificatione facta partim ex propria, partim ex aliena materia, et dicit: « Dubitandum non est hoc casu, eum esse dominum qui fecerit, cum non solum operam suam dederit, sed et partem ejusdem materiae praestiterit. At § *Si duorum 27, ibid.*, de rerum confusione loquens: « Quodsi casu, inquit, id [frumentum] mixtum fuerit, vel Titius id miscuerit sine tua voluntate, non videtur commune esse... Sed si ab alterutro vestrum totum id frumentum retineatur, in rem quidem actio pro modo frumenti cujusque competit; arbitrio autem iudicis contine-

Croix.⁶ — Si vero confusio altero nesciente vel invito sit facta, tunc dominium rei tibi acquiruntur, si opera tua facta sit confusio, et amplius sit tua major materiae pars; teneris tamen rei alienae pretium solvere^{a)}. Ratio, quia tunc aliena res habetur ut accessoria ad rem tuam. Non vero, si tua pars esset modica. Tamburinius⁷ cum Azor^{b)}. Quod si res sint aequales, tunc tota materia erit communis. Tamburinius⁸.

2°. Quoad *Commixtionem* autem, si haec sit pecuniae, habetur lex expressa, quod miscens alienam cum pecunia sua, animo dominium totius habendi, totius fit dominus, etiam altero inscio vel invito. Nam in l. *Si alieni, ff. de solutionibus*, sic dicitur: *Si alieni nummi, inscio vel invito domino, soluti sunt, manent ejus cujus fuerunt. Si mixti essent, ita ut discerni non possent, ejus fieri qui accepit, in libris Gaji scriptum est; ita ut actio domino cum eo qui dedisset, furti competeret.* — Hinc etiam quando mixtio quae discerni non potest, facta sit mala fide, nummi fiunt accipientis sive furis. Hoc tamen intelligendum, quando major pars pecuniae sit miscens; secus, si minor vel aequalis, quia tunc totus cumulus communis erit: ut Lugo⁹; Molina^{c)}, Vasquez^{c)} et Dicastillus^{c)}, apud Croix^{c)}. — Et idem esset, si commixtio casu vel consensu dominorum facta fuisset; ut diximus^{d)}.

lib. 8, tr. 3, cap. 3, § 4, num. 11. — Palao, tr. 31, punct. 21, num. 5. — ⁶ Loc. cit., num. 117. — ⁷ Loc. cit., num. 12. — ⁸ Loc. cit., num. 14 et 20. — ⁹ De Just. et Jure, disp. 6, num. 166.

tur, ut ipse aestimet quale cujusque frumentum fuerit ».

b) Azor, quem quidem Tamburinius ex Dicastillo allegat, hanc doctrinam, *part. 2, lib. 9, cap. 15, qu. 6*, haudquaquam habet.

c) Croix, *loc. cit.*, n. 118, allegat Molinam, Vasquez et Dicastillum, pro sententia quae docet nummos fieri accipientis, quando major pecuniae pars miscens erat; quod quidem Molina tenet, *tr. 2, disp. 326, n. 12.* — Vasquez, *Opusc. de Restit.*, cap. 9, § 2, *dub. 5, n. 27*, idem tenet non de pecunia, sed de rebus quae, licet eadem remaneant, fuerunt tamen rebus ipsius furis ita permixtae, ut discerni nequeant. — Eidemque opinioni adhaeret Dicastillus, *de Restit.*, *disp. 5, dub. 9, n. 185*, loquens de rebus usu consumptibilibus.

d) Ex legibus quae in jure hodierno vigent, res quae confusae vel commixtae sunt, fiunt

Quando fiat confusio.

Pecunia commixta fit commiscens.

Modo major pars sit commiscens.

499. - Quaeritur autem: *an idem quod in nummis, currat in mixtione aliarum rerum, frumenti, leguminum, etc.?*

Negant Glossa¹, Anacletus², cum Haunold apud Croix³. Quia dicunt id tantum de pecunia statutum fuisse, ob specialem rationem: quoniam pecuniae sunt in quotidiano hominum commercio, cui valde officere posset, si earum dominium, cum miscerentur, incertum maneret. — Sed Lugo⁴ et Dicastillus affirmant omnes res quae post mixtionem discerni nequeunt, a miscente acquiri, ob generalem rationem quam assignat Glossa⁵, scilicet, quod mixtio aequivalet rei consumptioni. Et hanc Tamburinius⁶ asserit esse communem, cum Lessio, Silvestro, Vasquez et aliis. Quandoquidem, ut advertit Tamburinius⁷, miscens habeat animum acquirendi dominium; vel saltem contrariam voluntatem non habeat, et pars sua sit principalior.

Notandum autem, quod si res exstat in cumulo permixta, sive apud furem sive apud alium; domino illius, prout habenti jus in re, retinentique dominium una cum fure, pro sua parte prae omnibus creditoribus est satisfaciendum. Immo potest ipsemet ex cumulo accipere quantum suum est. Ita Lessius⁸, et Salmant.⁹ cum Palao^{a)} et Trullench. Et probant ex l. 3, § *Pomponius, ff. de rei vindicat.*, ubi sic: *Si quid, quod ejusdem naturae est, ita confusum est atque commixtum, ut... separari non possit; non totum, sed pro parte esse vindicandum.* Hoc quidem probabile est. — Sed non minus probabile est, ut dicunt Lugo¹⁰, Sanchez¹¹ et Tamburinius¹² (qui caeterum probabilem cen-

Alii negant idem esse de ceteris rebus mixtis.

Alii affirmant.

Si res exstat in cumulo, dominus probabiliter potest suum accipere.

Probabiliter fur est dominus rei permixtae.

set sententiam Lessii), quod fur per commixtionem devenit absolutus dominus totius cumuli; ita ut jure possit dominium illius in alium transferre, cum onere aliunde restituendi debitum. Tantum ait Palao¹³, quod dominus rei permixtae habeat actionem implorandi a iudice, ut ex cumulo illo partem suam ei adjudicet.

500. - VII°. AEDIFICATIONE: ex § *Cum in suo, ead. Inst. [de rer. divis.]*, ubi statuitur, quod si tu aedifices in solo tuo de aliena materia, omne cedat solo, sed tenearis reddere duplum pretii illius materiae: et si aedificium ruat, possit dominus materiam illam sibi vindicare. — Vide Croix¹⁴.

E converso, in § 30, statuitur, quod si aedifices scienter ex materia tua in solo alterius, aedificium illius est, et tu materiae dominium amittis. Ex quo colligitur, in eo casu ne pretium quidem illius te posse repetere; quia praesumptio fit, te donare voluisse. Secus autem, si constet noluisse donare, ex l. 2, *C. de rei vindicat.* Tunc enim, diruto aedificio, potes tuam materiam vindicare, et interim etiam pretium repetere ex aequitate, juxta utilitatis aestimationem; ut Croix¹⁵, cum Illsung et Haunold, ex l. 41, *ff. de petit. haered.*

501. - VIII°. PLANTATIONE: ex § 31 [*Instit. de rerum divis.*], ubi statuitur, quod si tu ponas alienam plantam in solo tuo, illa tua fiat: sic e converso, si ponas tuam in solo alterius, planta illius erit, si jam radices egerit. Et ibi pariter statuitur, quod planta posita prope confines fundi alieni, quae in illum radices jecerit, sit communis. Vide Croix¹⁶. — Notandum hic autem,

¹ In l. *Si alieni, ff. de solutionibus*, in v. *Acceptit.* — ² Tr. 7, dist. 5, qu. 3, num. 28 et 29. — Haunold, de Just. et Jure, tr. 5, n. 118. — ³ Lib. 3, part. 2, n. 119. — ⁴ De Just. et Jure, disp. 6, n. 164. — Dicast., de Restitut., disp. 5, dub. 9, n. 185. — ⁵ In l. *Si alieni, v. Acceptit.* — ⁶ Decal., lib. 8, tr. 3, cap. 3, § 4, n. 17. — Less., lib. 2, cap. 14, n. 22. — Silvest., v. *Usura VI*, qu. 1. — Vasq., *Opusc. de Restit.*, cap. 9, § 2, dub. 5, n. 27, ex l. *Marcellus, § Pomponius,*

ff. de rei vindicat. — ⁷ Loc. cit., n. 17 et 18. — ⁸ Loc. cit. cap. 20, n. 157. — ⁹ Tr. 14, de Contract., cap. 3, n. 110. — *Trull.*, Decal., lib. 7, cap. 19, dub. 17, n. 2. — ¹⁰ Loc. cit., n. 166 et 172. — ¹¹ Decal., lib. 2, cap. 23, n. 34. — ¹² Loc. cit., n. 26. — ¹³ Tr. 31, punct. 21, n. 5. — ¹⁴ Lib. 3, part. 2, n. 128. — ¹⁵ Loc. cit., n. 130. — *Illsung*, tr. 4, disp. 2, n. 271. — Haunold, de Just. et Jure, tr. 5, num. 142. — ¹⁶ Loc. cit., num. 132.

communes, et debent, nisi tamen inter dominos aliud convenerit, sub hasta vendi ac dividi. Sed si unius pars quasi principalis videri possit, et alias pretio multum superet, hujus dominus potest totum sibi vindicare, refuso pretio ceteris.

499. - a) Palao, *tr. 33, disp. 4, punct. 25, n. 5*, quidquid dicant Salmant., id non habet; immo, *tr. 31, punct. 21, n. 5*, negat eo casu dari actionem in rem, quia actio in rem non conceditur, nisi res cum suis qualitibus designari possit.

Aedificium cedit solo.

Planta cedit solo.

Excidere ramos aut radices alienae plantae, quando sit licitum.

non licere arboris, in alieno fundo positae, succidere radices aut ramos porrigentes se in agrum proprium, nisi alter monitus eos tollere nollet; ut dicunt Schneidewinus et alii, apud Croix ¹. — Idem quod dictum est de planta, statuitur de frumento sato, quod etiam solo cedit, ex § 32. Et qui seminaverit mala fide, neque expensas repetere potest; ut Croix ^{a)} cum Haunold ^{a)}.

Pariter in § 33 statuitur, ut litterae, licet aureae, cedant chartis: sed hodie ex consuetudine, asserit Croix ² cum Illsung; Haunold et Tamburinio ^{b)}, contrarium vigere.

Perceptio fructuum.

502. - IX°. PERCEPTIONE fructuum: si facta sit bona fide, et fructus sint consumpti, § *Si quis a non domino, ead. Instit.*

Traditio rei.

503. - X^o. TRADITIONE: per quam dominus vult in alterum alienare suae rei dominium, § *Per traditionem, ead. Instit.*

Praescriptio et usucapio.

504. - Jure autem *positivo civili*, seu *canonico*, acquiritur dominium per PRAESCRIPTIONEM, seu *Usucapionem*, quae proprius dicitur de rebus corporalibus fieri. — Ad *Praescriptionem* quatuor requiruntur conditiones: 1°. Bona fides. 2°. Titulus justus. 3°. Continuata possessio. 4°. Ut res illa praescribi possit.

Praescriptio requirit bonam fidem.

Prima igitur conditio est *bona fides* ex *reg. 2 juris in 6°*, qua quis prudenter, non jam ex ignorantia crassa, credat rem esse suam. Hinc, qui ab initio dubitat an res sit sua, nequit inchoare possessionem. — Si vero ad possessionem bonae

Joan. Schneidew., in 4 libr. Institut., lib. 2, de rerum div., tit. 1, § *Si Titius 31*, n. 4. — ¹ Lib. 3, part. 2, n. 132. — ² Loc. cit., n. 134. — *Illsung*, tr. 4, disp. 2, n. 272. — *Haunold*, de Just. et Jure, tr. 5, n. 147. — ³ Tr. 7, dist. 6, qu. 2, n. 12. — ⁴ Loc. cit., n. 498. — ⁵ Loc. cit., n. 499. — ⁶ Disp. 1, de Restit., qu. ult., punct. 2, § 2, n. 28. — ⁷ Lib. 2, cap. 6,

501. - ^{a)} Croix, *loc. cit.*, n. 133, de eo qui mala fide seminaverit, scribit: « Haunold... putat idem esse dicendum, quod... diximus de aedificatore: si enim non possit praesumi voluisse donare, dicit posse repetere impensas ». Quod revera docet Haunold, *tr. 5, n. 145*; nec contradicit Croix.

^{b)} Tamburinius, *Decal., lib. 8, tr. 3, cap. 3, § 4, n. 13*, in universum loquitur « de pretiosissima pictura vel scriptura facta a te in vili tabula, vel tela aliena: tuum enim erit totum cum obligatione reddendi pretium tabulae vel telae illius domino ».

fidei dubium supervenit, praescriptio non interrumpitur: modo interim diligentia adhibeatur ad veritatem inquirendam. Id tenet Anacletus ³, tamquam communius et probabilius. Vide dicenda *n. 511*.

505. - *Secunda* conditio est *titulus justus*, puta emptionis, etc., saltem rationaliter sive probabiliter praesumptus; etsi revera non intervenerit. — Notandum tamen quod titulus non semper requiritur, sed tantum quando praesumptio est contra possessorem, ut mox dicemus.

Ad praescribendum autem sufficit *titulus coloratus* ^{a)}. Croix ⁴, cum communi. Sufficit etiam *titulus existimatus*, puta, si existimes, rem patri tuo fuisse donatam ^{b)}. Vide Croix ⁵.

506. - *Tertia* conditio est *continuata possessio* per tempus a jure definitum.

Si enim adest titulus, res usu consumptibiles seu mobiles, triennio praescribuntur: ex *l. un. C. de usuc. transform., et ante § 1. Instit. de usuc.*, ubi: *Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium... usucapiantur*. — Bonacina ⁶ tamen dicit hoc esse inter praesentes, sed inter absentes requiri quatuor annos. Sed hanc distinctionem nec textus agnoscit, nec caeteri doctores: nam Lessius ⁷ cum communi, Verde ⁸, Anacletus ⁹ indistincte dicunt sufficere triennium ad mobilia praescribenda. Idem dicit Croix ¹⁰. — Et adhuc pro rebus spectantibus ad Ecclesiam; ut Molina, Laymann, Palaus, Sanchez, Lugo ¹¹ (contra Silvestrum ^{a)}, Covarruvias ^{a)}, Les-

num. 22. — ⁸ Tyrocin. jur. civ., lib. 2, lemma 8, num. 431. — ⁹ Loc. cit., qu. 3, num. 21. — ¹⁰ Loc. cit., num. 529. — *Molina*, tr. 2, disp. 68, num. 3. — *Laym.*, lib. 3, tr. 1, cap. 8, num. 13. — *Palaus*, tr. 31, punct. 22, § 11, num. 2 et 6. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 23, n. 90. — ¹¹ De Just. et Jure, disp. 7, n. 69.

505. - ^{a)} Croix addit: « Excipe, nisi fundetur in ignorantia juris manifesti, quae in tali persona a jure non toleretur ».

^{b)} Croix limitat: « Dummodo non sit titulus pro emptore ».

506. - ^{a)} Silvester ex parte tantum contradicit, nempe quoad res mobiles *Ecclesiae Romanae*: « Quoad mobilia (ita ille, v. *Praescriptio 1, qu. 7, v. Tertium*)... contra Ecclesiam Romanam non habet locum usucapio triennalis; quae tamen habet locum quoad alias ». — Idemque tenet Covarruvias, *ad regul. Possessor, part. 2, § 2, n. 5 et 6*.

Dubio superveniente non interrumpitur praescriptio.

Requiruntur titulus justus, saltem probabiliter praesumptus.

Sufficit coloratus vel existimatus.

Requiruntur continuata possessio.

Pro mobilibus satis est triennium cum titulo.

Etiam pro rebus Ecclesiae.

sium ^{b)}, etc.). — Busenbaum autem (*de Restit., n. 610, v. Si tamen*) cum Trullench et Salon dicit, quod ad praescribendos fructus collectos ^{c)}, sufficit biennium inter praesentes, et quadriennium inter absentes.

Item pro debitis ex mobilibus vel fructibus.

Aliae actiones requirunt triginta annos.

Triennalis possessio beneficii satis est.

nisi adsit ingressus simoniacus vel intrusio.

Quid requiratur ad ingressum simoniacum.

507. - Debita ex rebus mobilibus, sicut etiam fructus, pari modo ac mobilia praescribuntur. Croix ¹, cum Dicastillo et pluribus: quia accessorium sequitur principale. — Aliae vero actiones non praescribuntur, nisi per triginta annos. Vide Croix ².

Si quis per triennium possedit beneficium ecclesiasticum vel ipsius fructus, jam praescribit: ex regula Cancellariae (relata in extensum apud Croix ³⁾: etiamsi titulus fuerit nullus; ut Croix ⁴ cum Navarro ^{a)}, Soto ^{b)}, Sa ^{c)}, Lessio ^{a)}, etc., contra alios. — Modo absit ingressus simoniacus vel intrusio, ut dicitur in regula praedicta Cancellariae.

Ingressus autem *simoniacus* est, si quis sciens simoniam a se vel ab alio tertio commissam, ingrediatur beneficium. Croix ⁵. (Vide dicta *de Simon., n. 111, ad 2*). — Secus vero, si fuerit a tertio, ipso contradicente, ac deinde ignorante simoniam ^{a)}; ut dictum est *n. 111*, utque

Trull., lib. 7, cap. 11, dub. 2, n. 4. — *Salon*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 6, contr. 3, reg. 2, concl. 3. — ¹ Lib. 3, part. 2, n. 522. — *Dicast.*, de Restitut., disp. 5, dub. 1, num. 11. — ² Loc. cit., n. 599. — ³ Lib. 4, n. 689. — ⁴ Lib. 4, n. 716. — ⁵ Lib. 4, num. 709. — ⁶ Loc. cit. — *Less.*, lib. 2, cap. 35, num. 140, i. f. — *Suar.* de Relig., tr. 3, lib. 4, (de Simon.), cap. 57, num. 89. — *Sanch.*, Consil., lib. 2, cap. 1, dub. 82, n. 2. — *Palaus*, tr. 13, disp. 2, punct. 33, n. 11. — *Card. de*

^{b)} Lessius, *lib. 2, cap. 6, n. 22*, concedit usucapionem triennem pro mobilibus « etiam Ecclesiae ». Sed v. *Petes utrum*, quaerit utrum valeat etiam contra Ecclesiam Romanam; et sententiam negantem valde probabilem appellat, subdens tamen: « Nihilominus altera quoque probabilis est, nimirum triennem mobiliu praescriptionem contra Ecclesiam Romanam locum habere ».

^{c)} Si nempe adsit titulus, ut notat Busenbaum, *loc. cit.* Quodsi titulus non adsit, requiritur possessio triginta annorum, ut ipse S. Alphonsus notabit infra *n. 509*. — Trullench tamen requirit triennium inter praesentes, si adsit titulus; denique Salon generaliter tantum dicit requiri possessionem cum bona fide, « toto tempore a lege praescripto ad usucapiendos illos ». Minus igitur accurate citantur hi auctores a Busenbaum.

dicit Croix ⁶ cum Lessio, Suarez, Sanchez, Palao, Luca, etc. Vel, si post simoniam supervenerit titulus coloratus ^{e)}. Croix cum Gomez et Chokier ^{f)}; contra Lugo ⁷. — Ad excludendum autem beneficium, simonia debet esse utrinque completa. Croix ⁸. Vide dicta *n. 106*.

Intrusio deinde intelligitur, si ipse se immittit in beneficium sine vera collatione, aut institutione, aut expeditione Litterarum pontificiarum; vel, si post excommunicationem, suspensionem aut amotionem, per sententiam saltem declaratoriam, etc. Vide Croix ⁹. — Possessio decennialis majores favores habet. Vide ibi ¹⁰.

508. - Res vero immobiles non praescribuntur, nisi per spatium decem annorum inter praesentes, et viginti inter absentes. Ita ex communi, Bonacina ¹¹, Anacletus ¹².

Notandum autem, quod *praesentes* dicuntur, qui in eadem provincia; *absentes*, qui in diversis provinciis habitant, sive res sita sit in eadem provincia sive alibi: ut Anacletus ¹³ ait. Sed Lugo ¹⁴ cum aliis dicit, censeris absentes etiam eos qui, esto in eadem provincia, in diversis tamen degunt locis, qui proprium gubernatorem habent, licet eidem principi vel senatui

Luca, Theatr., de Benefic., discours. 91, num. 6. — *Croix*, lib. 4, num. 710. — *Ludov. Gomes*, in reg. Cancellar. 33, (al. 35) de triennial. possess., qu. 12, n. 12. — ⁷ De Just. et Jure, disp. 7, num. 127. — ⁸ Lib. 4, n. 712. — ⁹ Loc. cit., n. 713. — ¹⁰ Loc. cit., n. 715. — ¹¹ Disp. 1, de Restitut., qu. ult., punct. 2, § 2, n. 28. — ¹² Tr. 7, dist. 6, qu. 3, n. 22. — ¹³ Tr. 7, dist. 6, qu. 3, n. 23, ex l. *Cum in longi*, ult. C. de praescr. longi temp. — ¹⁴ De Just. et Jure, disp. 7, n. 67.

507. - ^{a)} Navarrus, *Consil., lib. 3, tit. de praebendis, consil. 30*; Lessius, *lib. 2, cap. 6, n. 35*, requirunt titulum coloratum.

^{b)} Sotus nescio an recte citetur a Croix; hanc enim sententiam apud eum reperire nequivi.

^{c)} Sa, v. *Beneficium, n. 14*, id clare significat, inquiens: « Triennio possidens beneficium pacifice, etiam mala fide, fit ejus dominus... nec tenetur ostendere titulum ».

^{d)} Auctores hic citati loquuntur solum de simonia quae fit, ipso beneficiario ignorante. Attamen card. de Luca dicit regulam Cancellariae possidenti prodesse, « ubi commissa est [simonia] per patrem vel conjunctum, eo non consentiente neque cooperante ».

^{e)} « Per quem sit ingressus », ut subdit Croix.

^{f)} Chokier, in *reg. Cancellar. 33* (al. 35),

Quid per intrusionem intelligatur.

Immobilia requirunt 10 vel 20 annos.

Quinam dicantur praesentes vel absentes.

subditum. — Si quis autem partim fuerit praesens et partim absens, anni absentiae sunt duplicandi. V. gr., si fuerit praesens octo annis, et duobus absens, hi duo duplicandi sunt; et inde duodecim anni ad praescriptionem requiruntur. Anacletus 1.

509. — Quando autem non adest titulo, res praescribuntur 30 annis. Sine titulo, res praescribuntur 30 annis. — Quando autem non adest titulus ad praescribenda sive mobilia sive immobilia, requiruntur triginta anni. Est commune cum Anacleto et Bonacina. — Idem ait Tamburinius 2 (cum Molina et Lessio); qui notat deinde, quoad mobilia sine titulo praescribenda, nihil in jure

1 Tr. 7, dist. 6, qu. 3, n. 24. — *Anacl. Reiffenst.*, loc. cit., n. 21 et 22. — *Bonac.*, disp. 1, de Restit., qu. ult., punct. 2, § 2, n. 31, ex l. 8, *Si quis emptiois*, C. de praescr. 30 vel 40 annor. — 2 Decal., lib. 8, tr. 1, cap. 4, § 1, n. 3. — *Molina*,

de trienn. possess., n. 60, non ponit hunc casum, sed alium, quem Croix ibidem exponit. 509. — a) Hucusque dicta de tempore requisito ad praescribendum, immutata habentur praesenti jure diversarum nationum.

1º. EX JURE GALLICO (Cod., 2260 et seqq.) dantur praescriptiones sequentes: 1º. Praescriptio 30 annorum, qua longior non admittitur. Est universalissima: omnes enim actiones, sive reales sive personales etiam personarum moralium, post 30 annos extinguuntur, quin defectus tituli vel bonae fidei opponi possit. Possessio tamen debet esse legitima. — 2º. Praescriptio 10 vel 20 annorum, qua praescribuntur bona immobilia, cum titulo tamen et bona fide. *Decem* anni requiruntur et sufficienti, si ille, contra quem praescribitur, sit praesens, i. e. si habitet in territorio Curiae *appellationis* in quo situm est immobile. Requiritur autem *viginti* anni, si sit absens (vel pro rata, si fuerit partim praesens et partim absens). — 3º. Praescriptio 3 annorum, quae cum bona fide sufficit in omni casu, ad bonum mobile acquirendum. — 4º. Praescriptio quam aliqui vocant *instantaneam*, qua scilicet res mobiles, non furtivae nec amissae, statim post traditionem, legitime a possessore bonae fidei possidentur et acquiruntur; quia pro mobilibus possessio est instar tituli, et quia lex non concedit spatium 3 annorum, nisi ad repetendam rem furtivam vel amissam. An haec in conscientia valeant, olim acriter disputatum est; hodie communiter affirmatur. Quare, in hoc casu non potest possessor bonae fidei ad restitutionem adstringi.

IIº. EX JURE ITALICO (Cod., 2133 et seqq.) praescriptio 10 annorum valet etiam inter absentes. Biennium, loco triennii, conceditur ad repetendam rem furatam vel amissam. — Cetera cum jure Gallico concordant.

esse constitutum. Unde videntur etiam triginta anni requiri a).

510. — Ad praescribenda bona Ecclesiae vel locorum piorum, requiruntur quadraginta anni, ex Auth. *Quas actiones*, C. de sacros. eccles. Immo quoad bona Ecclesiae Romanae, requiritur praescriptio centenaria, ut Anacletus 3.

Dubitatur autem, *utrum res mobiles ecclesiarum etiam triennio praescribantur*. Affirmant Bonacina 4, Lessius 5, cum Laymann apud Anacletum 6. Et probant ex dicta Authent. — Negant vero Hostien-

tr. 2, disp. 68, num. 4. — *Less.*, lib. 2, cap. 6, dub. 7, i. f., ex authent. *Quas actiones*, C. de sacrosanct. eccles. — 3 Loc. cit., n. 25. — 4 Loc. cit., n. 28. — 5 Loc. cit., cap. 6, n. 22. — *Laym.*, lib. 3, tr. 1, cap. 8, n. 13, v. *Quarta*. — 6 Loc. cit., n. 27.

IIIº. EX JURE HISPANICO (Cod. 1940 et seqq.) admittitur praescriptio 30 annorum sicut in jure Gallico; item praescriptio 10 vel 20 annorum pro bonis immobilibus. Absentes reputantur qui vivunt extra regnum vel in regione ultramarina. Pro bonis immobilibus requiruntur tres anni cum bona fide, vel sex sine alia conditione. Cetera ut in jure Gallico.

IVº. EX JURE AUSTRIACO (Cod., 1465-1478). 1º. Tempus *ordinarium*: a) quoad res mobiles usucapiendas, est triennium; b) quoad res immobiles et servitutes praediales, item triennium, si sint in publicis tabulis, nomine possessoris usucapiensis inscriptae; secus 30 anni. — 2º. Tempus *extraordinarium*: a) contra fiscum, ecclesias, et alias communitates, quae jure corporationis gaudent, loco triennii requiritur sexennium; et loco 30 annorum, spatium 40 annorum; b) contra absentem voluntarie (at sine culpa) a provincia, ubi res sita est, annus absentiae computatur pro semestri; c) immediate sibi comparanti rem mobilem a possessore vitioso aut malae fidei, aut non valenti indicare suum auctorem, duplicatur spatium temporis ordinarii.

Vº. EX JURE GERMANICO (Cod., 900, 937), ad rerum mobilium usucapionem requiritur, ut quis rem bona fide per *decem* annos tamquam suam possederit. — Ubi lex de libro fundorum perfecte introducta est, praescriptio immobilium non admittitur, nisi cum quis, in dicto libro uti proprietarius fundi inscriptus, rem istam immobilem per spatium *triginta* annorum, tamquam suam, pacifice possederit.

VIº. EX JURE ANGLICO admittuntur quidem aliquae praescriptiones respectu bonorum immobilium (et debitorum); atvero possessiones mobiles titulo praescriptionis acquiri non possunt.

Bona Ecclesiae requiruntur 40 aut 100 annos.

Mobilia ecclesiae probabiliter praescribuntur triennio.

Quotuplex interruptio praescriptionis.

Dubio superveniente non interruptur.

sis a), Panormitanus b) cum Anacleto c), Probantque ex *cap. 1 de in integr. restit.*, eo quod, ut isti dicunt, concessio locis piis facta a jure canonico, ut non praescribantur eorum bona nisi spatio quadraginta annorum, non distinguit mobilia ab immobilibus. — Utraque est satis probabilis d).

511. — Dicitur autem: *Possessio continuata*. — Nam praescriptio interruptur: vel *naturaliter*, si praescribens amittat possessionem aut ei superveniat mala fides; vel *civiliter*, si ab altero lis super rem intimerit: nisi alter injuste hoc faciat ad interrumpendam praescriptionem. — Lessius, 1 Anacletus 2 cum aliis.

Si vero bona fide possidere incepisti, et supervenit dubium, teneris inquirere an res sit aliena. Quod si non comperias, potes pergere ad eam possidendam et praescribendam. Ita Croix 3, Lugo 4, Lessius, Molina et communiter (contra Adrianum). Et favent can. 5 *Si virgo*, *caus. 34, quaest. 2, et cap. fin., de praescr.* — Dicitque Croix 5, quod pro litis contestatione non interruptitur praescriptio triennalis.

1 Lib. 2, cap. 6, n. 50. — 2 Tr. 7, dist. 6, qu. 3, n. 29 et 30. — 3 Lib. 3, part. 2, n. 482. — 4 De Just. et Jure, disp. 7, n. 17. — *Less.*, loc. cit., num. 11 et 12. — *Molina*, tr. 2, disp. 63, num. 9. — *Adrian.*, in 4, de Restitut., de praescript., § *Quaeritur utrum certioratus*, v. *Hoc supposito primo*. — 5 Loc. cit., n. 548. — *Lugo*, disp. 7, n. 32 et 33. — *Palau*, tr. 31, punct. 22, § 8, n. 8. — 6 Loc. cit., n. 484. — *Dicast.*, lib. 2, tr. 1, de Jure et Domin., disp. 1,

510. — a) Hostiensis, in *cap. 1, de in integrum restitut.*, n. 4, absolute et absque distinctione negat valere contra Ecclesiam praescriptionem trium aut quatuor annorum.

b) Panormitanus, in *cap. 1, de in integrum restitut.*, n. 11 et seqq., hanc negativam sententiam aequiore appellat, et ait eam posse teneri (et ita citatur etiam ab Anacleto), quia cedit in Ecclesiae favorem. Sed oppositam vocat communem et veriolem.

c) Anacletus, *loc. cit.*, n. 27, adducit Engel dicentem hanc sententiam esse recipiendam; quod Anacletus non reprobatur. Non tamen citat *cap. 1, de in integrum restit.*; sed solum Hostiensem et Panormitanum dictum caput commentantes.

d) Missarum onera, legata pia, dotes vel eleemosynae distribuendae, etc. non praescribuntur, ne immemorabili quidem consuetudine contraria, ut declaravit S. C. Concilii 13 aug. 1846. — Ceterum, pro conscientia, praescriptio bonorum Ecclesiae non legibus

Notat etiam Dicastillus a), posse quemque praesumi bona fide incepisse possidere. Et hoc valere pro foro interno, etiamsi bona fides sit ex ignorantia juris manifesti, dicunt Lugo, Lessius b), Palau et alii, apud Croix 6; quia leges ideo tunc improbant praescriptionem, quoniam non praesumunt perfectam bonam fidem. — Sed tamen probabilior videtur sententia contraria, quam tenet Croix c) cum Dicastillo, Molina, etc. Ratio, quia ad praescriptionem non tantum requiritur fides theologice, sed etiam civiliter bona, cum tantum ex vi legum dominium acquiratur. Ait autem Lugo apud Croix 7, quod, si fides tua sit solum venialiter mala, potes praescribere; et id deducitur ex concilio Lateranensi quarto 8, ubi damnatur sola fides cum peccato mortali.

512. — Haeres possessoris malae fidei probabilius non praescribit a); ut ex communi tenent Molina 9, et Croix 10 cum Dicastillo etc. — Excipiunt Lessius, Palau, Covarruvias, Crotus et alii 11, si praescribens sit haeres haereditis; sed hoc probabilius etiam negat Croix cum Lugo, etc.

dub. 12, n. 199 et 201. — *Molina*, tr. 2, disp. 64, n. 10. — *Lugo*, de Just. et Jure, disp. 7, n. 37. — 7 Lib. 3, part. 2, num. 489. — 8 Cap. fin. de praescript. — 9 Tr. 2, disp. 65, n. 4 et 5. — 10 Loc. cit., n. 490. — *Dicast.*, loc. cit., a. n. 212 ad 218. — *Less.*, lib. 2, cap. 6, num. 43. — *Palau*, loc. cit., § 9, num. 4. — *Covar.*, in cap. *Possessor*, part. 2, § 9, n. 7, v. *Sexto*. — 11 Ap. *Croix*, loc. cit., n. 490. — *Croix*, loc. cit. — *Lugo*, loc. cit., n. 61.

civilibus subjacet, sed regulis juris canonici, ut sciunt omnes.

511. — a) Dicastillus, *lib. 2, tr. 1, de Jure et Domin.*, disp. 1, *dub. 12, n. 195*, ita tenet, limitans tamen: Nisi rei possessionem contra jus commune acquisierit; vel possessionis suae causam aut titulum non possit alium afferre, nisi longi temporis pacificam possessionem. Quas limitationes ipse Croix, *lib. 3, part. 2, n. 482*, ex Dicastillo notavit.

b) Lessius, *lib. 2, cap. 6, n. 17*, id quidem admittit in praescriptione triginta annorum; secus vero, in praescriptione ordinaria, ut patet ex n. 14.

c) Croix, *loc. cit.*, n. 484, negat valere, « saltem in illis personis, in quibus non toleratur ignorantia juris manifesti (tolerari solet in milite et minorenni, quandoque etiam in muliere et rustico...) ».

512. — a) Agitur hic de haerede universali, qui nullum alium jus ad rem habet nisi ex titulo haereditatis; si enim alium titulum ha-

Praesumitur bona fides in inceptione.

modo non sit ex ignorantia juris manifesti.

Fides venialiter mala non obest praescriptioni.

Haeres possessoris malae fidei non praescribit.

nisi sit successor particularis. Bona fides praescribit contra debitum.

Secus vero dicendum de successore particulari, ut emptore, legatario, etc. Croix¹.
513. - Per bonam fidem potest quisque praescribere libertatem a solvendo debito, si invincibiliter illud ignoret. Lugo² et Croix³. - Et sic etiam praescribet libertatem a solvenda mulcta, si intra certum tempus non exigatur, etsi sciat illam debere. Croix⁴ cum Molina, Covarruvias, etc.

Quid requiratur ad dimitendam possessionem.

Notandum autem, quod si quis possessionem dimittat, ut alter [eam] habeat, si hic non acquirat, prior retinet; quia semper inest conditio, ut alter acquirat. Ita, ex l. 34, ff. de acquir. possess., Croix⁵. - Possessio autem nequit dimitti, nisi animus sit manifestatus; ut Lugo⁶, et Croix⁷ cum Suarez et Dicastillo. Ratio, quia, cum possessio consistat in facto externo, non nisi alio externo facto amittitur^{a)}.

Quibusdam datur restitutio in integrum.

514. - Sedulo insuper advertendum, quod aliquibus personis privilegiatis datur restitutio in integrum per quatuor annos post praescriptionis tempus, ad re-

¹ Lib. 3, part. 2, n. 491. - ² Disp. 7, n. 49. - ³ Loc. cit., n. 493. - ⁴ Loc. cit., n. 494. - Molina, tr. 2, disp. 66, n. 3. - Covar., in cap. Possessor, part. 2, § 11, num. 8; et de Matrim., part. 2, cap. 6, § 8, n. 21. - ⁵ Lib. 3, part. 2, n. 517. - ⁶ De Just. et Jure, disp. 23, n. 59. - ⁷ Loc. cit., n. 517. - Suar., de Legib., lib. 3, cap. 33, n. 22. - Dicast.,

beat, praescribere potest, ut notant auctores laudati, et ipse S. Alphonsus hic infra. Quae S. Alphonsi sententia conformis est juri praesenti diversarum nationum. Nam ex novis legibus, successor particularis in possessione, potest incipere praescriptionem, etsi antecessor fuerit in mala fide.

513. - ^{a)} Apud auctores, praesertim hodiernos, distinguitur respectu liberationis: - 1°. Praescriptio *longissimi temporis*, seu 30 annorum, cui generatim subjiciuntur omnes actiones, sive reales sive personales. Sic extinguuntur omnia debita per 30 annos non repetita; item ususfructus, quando ille, qui jus habebat, eo non utitur per 30 annos. Sic etiam extingui possunt jus capitale. In AUSTRIA tamen (Cod., 1472) 40 anni requiruntur contra fiscum et corporationes. - 2°. Praescriptio *longi temporis*, seu 10 annorum, qua extinguuntur actiones in nullitatem vel rescissionem contractus, quando lex terminum breviorum non constituit. - 3°. Praescriptiones *brevissimi temporis*, seu 5 annorum [in Germania, 4 annorum] quae respiciunt summas solvendas periodicè per modum fructuum civilium. - 4°. Praescriptiones *brevissimi temporis*, v. g. 2 annorum pro stipendiis procu-

peranda ea quae per praescriptionem amiserant: prout minoribus et ecclesiis, aut aliis locis piis; item mulieribus et rudibus, ut probabile putant Palaus^{a)}, Lessius^{a)}, etc., apud Croix⁸. Item uxori- bus, quoad bona dotalia. - Item iis qui probent (ut alii opinantur) ideo se non interrupisse praescriptionem, quia invincibiliter ignorarunt. Sed hoc negant Haunold, Fachineus; et merito de hoc dubitat Croix⁹ cum Dicastillo. Alioquin sic jurgia etiam saepissime manerent, et facile frustraretur lex praescriptionis.

515. - *Quarta* conditio est, ut res sit *apta praescribi*; nam res furtivae aut vi possessae, nunquam praescribuntur a fure. Res autem, quas bona fide tertius possessor a fure accepit, non praescribuntur adhuc cum titulo, nisi spatio triginta annorum inter praesentes, et quadraginta inter absentes. Si vero titulus non adsit, res furtivae nunquam a quocumque praescribuntur; ut notat Verde¹⁰, et annuit Anacletus^{a)}. Res fisci tantum praescribun-

lib. 2, tr. 4, de Promiss., disp. unic., dub. 7, num. 72. - ⁸ Lib. 3, part. 2, n. 558. - Haunold, de Just. et Jure, tr. 5, n. 345. - Fachin., Controv. juris, lib. 1, cap. 69. - ⁹ Loc. cit., num. 559. - Dicast., lib. 2, tr. 1, disp. 1, dub. 13, n. 271. - ¹⁰ Tyrocin. jur. civ., lib. 2, lem. 15, n. 491, cum n. 494.

ratorum, causa finita; unius anni, pro stipendiis medicorum, famulorum, mercatorum, etc.; 6 mensium, pro stipendiis operariorum, hospitum, etc. Hae praesertim variae sunt in variis regionibus. - Nulla in *jure Germanico* (§ 194, 902) admittitur praescriptio contra jura in libro fundorum relata, vel contra jura gentilitia. - Porro praescriptiones tum *longissimi* et *longi*, tum *brevissimi temporis* valent in conscientia, dummodo bona fides toto tempore perseveraverit; praescriptiones vero *brevissimi temporis* in conscientia non valent, nec constituunt nisi praesumptionem factae solutionis. Cfr. S. Alphonsus infra, n. 516.

514. - ^{a)} Palaus, tr. 32, disp. 1, punct. 19, § 1, n. 13, loquitur de restitutione in integrum in generali; Lessius vero, lib. 2, cap. 17, n. 67, de restitutione in integrum in contractibus; eamque concedunt rudibus et mulieribus, absque ulla mentione de praescriptione.

515. - ^{a)} Anacletus non loquitur de titulo; et tr. 7, dist. 6, qu. 2, n. 18, negat res furtivas praescribi tempore ordinario, a tertio qui eas bona fide a fure accepit. « Nihilominus (subjicit) ipsae ab illo tertio bonae fidei possessore praescribuntur tempore longissimo, seu post triginta annos ».

Res quae nunquam praescribuntur.

Haeres testatoris malae fidei non praescribitur.

Decisio Neapolitana de quibusdam debitis.

Res furtivae cui et quando praescribuntur.

tur per quadraginta annos. - Quaedam autem res nunquam praescribi possunt, ut sunt res publicae; jura spiritualia, prout jus decimarum, jus conferendi beneficia, non autem jus patronatus^{b)}. Anacletus¹.

516. - Probabile autem censet Verde², quod haeres cum bona fide rite possit praescribere rem quam testator mala fide possedit. - Sed, ut diximus supra n. 512, id probabilius negant Molina, Croix, etc. communiter.

Immo notandum, hoc Neapoli reprobatum esse ex recenti decisione quatuor Aularum, edita anno 1738. - Quamvis caeterum admittatur ibi praescriptio legitima triginta annorum, a die natae actionis (deductis temporibus de jure deducendis) in tertio possessore, in quo sancitum est praesumendam esse bonam fidem, nisi mala fides apertis argumentis (non tantum praesumptionibus) ab actore probeatur. - Item decisum fuit, advocatos et procuratores litem post biennium non posse agere pro suis laboribus; notarios, pro scripturis, copia non tradita, non posse agere post biennium; copia autem tradita, omnem actionem eis interdici; pharmacopolas contra principalem, post biennium; contra haeredes autem, post duos menses; fabros, post annum; famulos et similes, post duos menses. - Notandum tamen, haec locum habere, ut ibi statuitur, *nisi scripturae publicae vel privatae producantur*; et insuper ibi dicitur, haec decerni *non ope praescriptionis, sed vi praesumptae solutionis*. - Quare infertur, quod debitor, qui certus esset solutionem non esse factam, ex dicta decisione minime ab obligatione solutionis eximitur.

¹ Tr. 7, dist. 6, qu. 2, n. 19. - ² Lib. 2, lemma 12, a n. 468. - Molina, tr. 2, disp. 65, n. 4. - Croix, lib. 3, part. 2, n. 490. - ³ Loc. cit., n. 470. - ⁴ De Just. et Jure, disp. 7, num. 5 et seqq., et num. 11. - Cajetan., Sum., v. Praescriptio. - Sotus, de Just., lib. 4, qu. 5, art. 4, concl. posterior, et v. *His verumtamen*. - Covar., in cap. Possessor, part. 1, § unic., n. 4 et 5; et part. 3, init., n. 1. - Molina, disp. 61, num. 6. - Less., lib. 2, cap. 6, dub. 17. -

^{b)} Ex legibus civilibus, quae nunc vigent in diversis Europae nationibus, praescriptio non currit contra bona dotalia, contra bona pupillorum, contra bona minoris respectu tutoris vel curatoris, etc.

517. - ^{a)} Galuppi in *Praxi*, part. 2, cap. 10, n. 15, asserit praescriptionem raro prodesse

517. - Communis autem est sententia apud jurisconsultos et theologos, quod etiam in foro conscientiae per praescriptionem acquiritur dominium; ut habetur apud Croix³. Et eam tenet et fuse probat Lugo⁴ cum Cajetano, Soto, Covarruvias, Molina, Lessio, Silvestro, etc. communiter, contra aliquos paucos. Id probat praesertim Lugo⁵ ex concilio Lateranensi⁶, ubi tantum reprobatur praescriptio malae fidei, et clare approbatur praescriptio bonae fidei, his verbis: *Unde oportet, ut qui praescribit, in nulla temporis parte, rei habeat conscientiam alienae*.

Ratio autem est, quia bene potest lex humana transferre dominium de uno in alium ob bonum commune, ad vitanda jurgia, et ne dominia rerum remaneant incerta.

Sed quaestio hic maxime utilis agitur apud Tamburinium⁷: *An in locis ubi lex praescriptionis non viget in foro judiciali, possit quis illa uti in foro conscientiae?*

Et primo loco ait Tamburinius, videri negandum, cum is tantum ex lege possit jus accipere rem retinendi. - Enixe tamen tenet⁸, talem bene uti posse praescriptione de jure communi, saltem ante sententiam, ubi jus commune praescriptionis lege municipali non sit explicite abrogatum; prout Neapoli expresse in decisione relata statutum est illud, quod haeres testatoris, mala fide rem possidentis, nunquam praescribere possit. Caeterum, quoad alias praescriptiones a jure communi statutas, nihil vere in nostro regno derogatum expresse invenitur. Immo Verde⁹ cum Staibano, Galuppi^{a)}, Prato et Amato, contra Ursillum^{b)} et Rovitum^{b)},

Silvest., v. Praescriptio I, qu. 13. - ⁵ Disp. 7, num. 5. - ⁶ Cap. fin. de praescript. - ⁷ Decal., lib. 8, tr. 1, cap. 4, § 2. - Tambur., Decal., lib. 8, tr. 1, cap. 4, § 2, n. 4. - ⁸ Loc. cit., n. 8. - ⁹ Tyrocin. jur. civ., lib. 2, lem. 4, n. 424. - Staiban., Resolut. forens., resol. 5, num. 52; et resol. 40, n. 34. - Prato, Ad Muscatelli Pract., part. 4, glos. et similia, addit. noviss., v. *Sed pulcra*. - Anellus Amato, Consil. 96, n. 20 et 21.

in sacro consilio, cum multa habeat requisita et praesertim bonam fidem; at n. 16 (a Verde cit.), satis esse ait in praxi centenariam praescriptionem, quae vim tituli habet.

^{b)} Ursillum et Rovitum non citantur bene a Verde; Ursillum enim, in suis *Addition. ad Matth. de Afflictis*, decis. 13, n. 9, v. *Quid*

In foro conscientiae praescriptio confert dominium.

Praescriptio juris communis valet, ubi non expresse reprobat.

tenet in regno servari quidem praescriptionem: *Juri enim standum* (ait Verde), *cujus oppositum non invenitur in regno sancitum*. — Quare concluditur (prout etiam me docuit doctissimus episcopus

Torni) licite nos uti posse in conscientia praescriptionibus juris communis in regno, et in omni loco ubi oppositum per municipalem legem expresse sancitum non habetur.

dicendum, asserit causam aliquam raro hodie per praescriptionem determinari, ex eo quod quasi nunquam requisita interveniant. — Ro-

vitus autem, *lib. 2, consil. 40, n. 22*, disertis verbis ait: « Praescriptio locum habet in regno ».